

Nyugat-magyarországi Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dr. Patyi Gábor PhD.
Egyetemi docens

„Hakuna Matata”

**Az óvodáskorú gyermekek televíziózási és a rajzfilmnézési
szokásai**

Stipkovits Borbála

„ ...két dologtól féltem a gyerekeimet a televízióval kapcsolatban.

Attól, hogy tanulnak belőle, és attól, hogy nem.”

(Kósa Éva- Vajda Zsuzsanna: Szemben a képernyővel)

Tartalomjegyzék

1. Előszó.....	4
2. Média, rajzfilmek, gyermekek	5
2.1 A tömegkommunikáció.....	7
2.2 Általánosságban a tv hatásai	9
2.3 Rajzfilm története: mesétől az egészestés moziig	18
3. Rajzfilmnézési szokások, a rajzfilmek hatásai (kérdőíves felmérés)	21
3.1. Hipotéziseim.....	22
3.2 Kérdőív elemzése	23
4. Két rajzfilm (Vacak, a hetedik testvér, Oroszlánkirály) gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálata. Interjúk elemzése	35
4.1 Történeti szál: röviden mindkét filmről.....	35
4.2 A két rajzfilm gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálata	43
5. Összefoglalás.....	48
Bibliográfia	50
Képek jegyzéke	52
Mellékletek	53

1. Előszó

A dolgozatom témája a televízió és a rajzfilmek hatása az óvodáskorú gyermekekre. Kutatásomat kétféleképpen végeztem, készítettem interjút és kérdőíves felmérést is. A kérdőíveket a szülők töltötték ki, melyeknek kérdései az óvodáskorú gyermekek tévé és rajzfilmnézési szokásait vizsgálja. Kiválasztottam két rajzfilmet, és a rajzfilmek gyerekekre gyakorolt hatását vizsgáltam meg interjú segítségével. Mindkét filmet 1994-ben adták ki, az egyik magyar, a talán kevésbé ismert, „Vacak, a hetedik testvér”; a másik amerikai, sokak által közkedvelt és híres „Oroszlánkirály”. Nekem mindkét rajzfilm gyermekkorom meghatározó élménye volt, ezért is választottam pont ezeket. Gyermekként nagyon szerettem ezeket a meséket, és kíváncsi voltam, hogy vajon a mai gyerekeknek ugyanúgy tetszenek-e a rajzfilmek, mint nekem, vagy sem. Az interjúkérdéseimet szülőknek is és gyermekeknek tettem fel, természetesen a gyermekeknek egyszerűbb, játékosabb formákban: melyik mese tetszett jobban, ki volt a kedven szereplő a mesében, stb. Közben játszottam velük és úgy kérdezgettem őket. A két rajzfilmet pedagógiai hatásuk alapján vizsgáltam meg, történetüket röviden megfogalmaztam.

A bevezetés általánosságban a média és gyermekek kapcsolatáról szól, arról, hogyan lehet a káros hatásoktól megvédeni őket, mennyire kell korlátozni, kontrol alatt tartani a gyermekek tévénezését, és hogy mennyire fontos, hogy néha a család együtt nézzen televíziót. Ilyenkor a gyermek tud kérdezni, ha nem ért valamit, amit lát, vagy a szülő ki tudja küldeni a gyermeket, ha úgy gondolja, hogy a látvány még nem neki való. A televízió a kisgyermekek életének elkerülhetetlen része, ugyanakkor két éves kor alatt a gyermeknek abszolút nem jó, ha televíziót néz. A szülőnek az a feladata, hogy megismertesse a gyermekével, a tévénezés aktív élményét, hogy az nem csak passzív tevékenység lehet. Ezt elérheti azzal, hogy biztatja gyermekét, hogy énekeljen és táncoljon a szereplőkkel, vagy beszél neki arról, amit lát vagy hall. Bár szerencsére az óvodáskorú gyerekek tévénezés közben játszanak, mással is foglalkoznak.

A kutatómunkám - a dolgozatom elején - a média és a gyermekek, családok kapcsolatáról szóló könyvek, cikkek feldolgozásából áll. Az egyik forrásomban találtam meg dolgozatom mottóját: „Két dologtól félttem a gyermekeimet a televízióval kapcsolatban. Attól, hogy tanulnak belőle, és attól, hogy nem.”

A dolgozatom második részében a kérdőívem és az interjúm elemzésével foglalkozom.

2. Média, rajzfilmek, gyermekek

Arra a kérdésre, problémára keresem a választ, hogy a mai kor óvodáskorú gyermekei, akik már ebbe a modern technikával felszerelt világba születnek, mennyire vannak veszélyeztetve, pontosabban, a gyermekkoruk mennyire van veszélyben, a technika kínálta számtalan lehetőségek miatt. Ők már ezeket az eszközöket nem nevezik modern technikának, mint én. Nekik már ez lesz „A technika”, ez lesz a normális és furcsának tartják, majd, ha a nagymama vagy esetleg a dédi nem érti, hogy mi az a chat, facebook, vagy iPhone. Ezek, amiket felsoroltam inkább az internethez köthető dolgok, de az új nemzedék már nem a TV előtt fog felnőni, hanem az Internet előtt. A televízió már egy bútordarab lesz, mint a fotel vagy a szekrény. Bár ettől a felfogástól mi sem állunk már messze. Buckingham, A gyermekkor halála után – Felnőni az elektronikus média világában című könyvében arról ír, hogy van a médianak fejlesztő, sőt pozitív hatása a felnövekvő generációra, akiket ő „elektronikus nemzedéknek” nevez. Mi ez a pozitív megközelítés? Buckingham a következőképpen fogalmaz: „a gyermek egyáltalán nem a média tehetetlen áldozata, ugyanis olyan természetes »médiailvasó képesség«, amolyan ösztönös bölcsesség birtokában van, amely a felnőtteknek valamiért nem adatik meg.” (Buckingham, 2002:75). Ugyanakkor felhívja a szülők figyelmét, hogy ügyeljenek gyermekeikre és „tartsanak lépést” velük (Buckingham, 2002:76). A szülők számára ez a tudás hasznossá válik majd a mindennapi életükben, és nem érzik magukat majd ostobának, hiszen egyetlen elektromos „kütyü” sem tud majd kifogni rajtuk.

De semmiképp se használjuk a technikát a gyermeket lefoglaló, „útból eltakarító” eszközként. Pedig sajnos teljesen átlagos ma már, hogy a gyereket, ha zavarnak minket, leültetjük a tv elé, és így letudjuk a „gondot”. A tévé, a mi mindennapi babysitterünk, „aki” lefoglalja a gyermekeinket, miközben mi a „fontosabb” dolgokkal, mindennapi problémákkal, munkánkkal foglalkozunk. A szülők csak arról feledkeznek meg, hogy ha ők nem játszanak a gyerekekkel, nem mennek velük sétálni, játszótérre, erdőbe; vagy nem ők altatják el este, akkor a gyermekeik nem hozzájuk fognak kötődni, hanem a tévéhez! Egy számomra nagyon megdöbbentő kutatási eredményre hivatkoznék itt, ami kellőképpen szemlélteti ezt a problémát. „A nebraskai egyetemen végeztek egy felmérést, amely során 15 ezer gyereket kérdeztek meg arról, hogy mire van nagyobb szükségük: televízióra vagy apára? A megkérdezettek fele a televíziót választotta.”(Szávai, 1999:29) Ez az adatot 1999-ben

gyűjtötte Pintér Borbála, aki szintén hasonló témában kutatott, és ez még csak is napjaink adat. Szóval lehetséges, hogyha ugyanezt a felmérést ma is elvégeznénk, még ijesztőbb adatokat kapnánk végeredményként (Szávai, 1999).

Dolgozatom elkészítése során, több szakirodalmat is elolvastam, melyek segítségével tájékozódtam arról, hogy kik és milyen hasonló témában kutattak már. Néhány kutatót kiemelnék, akiknek könyveit, kutatásait különösen is fontosnak vagy érdekesnek találtam. Például Kósa Évának az írásait sok szempontból is kiemelkedőnek találtam. Szemben a képernyővel című könyve, amit Vajda Zsuzsával együtt írt, teljes egészében bemutatja, és minden oldalról megvizsgálja a média hatásait az emberekre, gyermekekre. Mivel az így megnevezhető téma – média hatása a gyerekekre – érdekel, és ezen belül a tévé, rajzfilmek hatása a gyerekekre, ezért szintén hasznos olvasmányom volt számomra Ranschburg Jenő Áldás vagy átok? Gyerekek a képernyő előtt című könyve. Forrásomként használtam még fel Nagy Andor, Boldizsár Ildikó, Szávai Ilona és Molnár Péter kutatásait és írásait. Továbbá a dolgozatom elkészítéséhez két amerikai, e témával foglalkozó kutató könyve is fontosnak bizonyultak - Werner Anita: A tévé-kor gyermekei, és Winn Marie: Gyerekek gyermekkor nélkül érdekes - írásait.

Az engem főleg a gyerekek és a családok tévénézési szokásai érdekelnek, ezért ezen a területen végeztem a kutatásomat is. A kutatásomat interjú és kérdőíves módszerekkel végeztem. Óvodás korú gyerekekkel néztem meg két általam kiválasztott rajzfilmet, lehetőség szerint a szüleikkel együtt. A filmek végén előre kigondolt interjúkérdésekre válaszoltak a gyerekek és a szülők. Amennyiben lehetőségem volt rá, a két mesét nem egymás után néztem meg a gyermekekkel, hanem két külön napon. A kérdéseim arra a feltevésemre keresték a választ, hogy vajon ez a két rajzfilm (az Oroszlánkirály és a Vacak, a hetedik testvér) vajon ugyanazokat az érzelmeket keltik még a mai kor gyermekeiben, mint amiket bennem keltettek gyerekkoromban. Élmény-e még számukra egy ilyen „egyszerű” mese? Igaz, hogy az Oroszlánkirály már mozgalmasabb, figyelemfelkeltőbb, mivel Amerikából érkezett, de a mai, számomra erőszakos, durva rajzolású, nem kidolgozott rajzfilmekhez képest, egy kedves, szép, kellő mértékben élethű rajzolású mesének tartom. A Vacak, az Inter Pannonia Kft. által gyártott kedves magyar mese, kissé talán unalmasnak, vagy bugyutának tűnhet, főleg felnőtt szemmel, de vajon a gyerekek is ilyennek látják?

A kérdőívem segítségével sikerült betekintést nyernem a mai családok, óvodáskorú gyermekek tévénézési szokásaiba. Két óvodában is kitöltettem a szülőkkel a kérdőívemet, az egyik a soproni gyakorlóóvodám volt, a Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda, a másik a Hildegard Óvoda Mosonmagyaróváron, ahol többször területi gyakorlatomat töltöttem.

Kérdőívemben, a tévé előtt eltöltött időre voltam kíváncsi, hogy milyen rajzfilmeket szeretnek és mit engednek nekik nézni, hallgatnak-e otthon mesét, van-e saját tévéjük, milyen eszközzel néznek meséket valakit, arra hogy a szülők mit gondolnak, a gyerekekre milyen hatással van a televízió?

2.1 A tömegkommunikáció

Az ember nem tud társ nélkül élni, tehát mindenkinek szüksége van arra, hogy legyen mellette valaki, akivel megoszthatja örömeit és bánatait. Megosztani ezeket csak úgy lehet, ha valamilyen formában ezeket a társunk tudtára adjuk, vagyis kommunikálunk. A kommunikáció segítségével ugyanakkor nemcsak az érzésinket, gondolatainkat közöljük a másikkal, hanem információkat is. Viszont ha egy információ olyan fontos volt, hogy ezt hírül kellett adni minél több embernek, akkor az ember mindig az aktuális, leggyorsabb tömegkommunikációs eszközt választotta. Manapság az internet, a televízió, a rádió és az újságok a leggyakrabban használt tömegkommunikációs eszközök.

Ezeknek az eszközöknek a hírei, Bernáth László szerint manipulálni képesek az embereket: "A kommunikációs manipuláció lehetősége és gyakorlata alig vitatható a televíziós műsorokban és ez, a természetes gyanakvást még nem ismerő, ahogy mondani szokták: tiszta naivitással közeledő gyermekek számára különösen veszélyes lehet. Mégis, azt hiszem a manipuláció, mint olyan, elsőrendűen mégsem a gyerekek és a televízió, hanem a társadalom egészének közös veszélye." (Bernáth, 2007: 96)

Nagyon sokáig a gyerekek lelkivilága nem volt védve a zord valóságtól, a gyermek ugyanabban a világban élt ahol a felnőtt, látta és átélte ugyanazokat a problémákat, amiket a felnőttek. A 20. sz. körül azonban rájöttünk, hogy a gyermekek lelkét óvni kell, és a felnőttek megtanultak suttozni, nem a gyerek előtt veszekedni és megbeszélni bizonyos problémákat, így egy finom burok védte a gyerekeket. Azonban sajnos ez a burok megint elkezdett felhasadozni a tömegkommunikáció megjelenésével, mivel a gyermek bárhol találkozhat a világgal. A rádió és a tévé nem tud suttozni, nem magyaráz el semmit a gyermeknek a nehezen megérthető dolgokról. Kérdés persze, hogy mennyire kell megvédeni és mennyire kell szembesíteni a gyermekeket a valósággal. Az viszont biztos, hogy ezek az eszközök, melyek ontják felénk az információkat, behálózza életünket. Az egész világon néhány, szegényebb vagy talán szerencsésebbnek is nevezhető ország kivételével, elterjedtek ezek az információforrások. (Kiss, 2004; Pukánszky, 2001; Buckingham, 2002)

A tömegkommunikáció elterjedése óta a szakembereket és a közvéleményt egyaránt érdeklő kérdés: befolyásolja-e a tömegkommunikáció az emberi viselkedést, és ha igen, hogyan? Kósa Évatól a Pszichológia pedagógusoknak című könyvében, A média szocializációs hatásai című fejezetében olvastam, hogy a média hatására vonatkozó magyarázatok és modellek történetileg három szakaszba sorolható, és különböző elméleti megfontolásokon alapulnak. (N. Kollár, Szabó, 2004) Az első ilyen szakasz a direkt hatás modellje, amely azt feltételezi, hogy a média „mindenható”, azaz a tömegkommunikáció szinte közvetlen és azonnali változást tud elérni. Bár ezzel kapcsolatban több kutatás is készült, amik egyértelműen bizonyítják, hogy a média korán sem mindenható. Így tehát ezt a nézetet már kevesen vallják. A második szakasz, a korlátozott hatás is már kevesek által képviselt, amely szerint a tömegkommunikáció nem rendelkezik olyan hatóerővel, hogy alapvető befolyást gyakoroljon a befogadóra. A harmadik modell hangsúlya arra tevődik, hogy a média meghatározott feltételek esetén rendelkezik erőteljes befolyásoló erővel. (i.m. 2004) Ezek a feltételek lehetnek egy adott embercsoport (pl. férfiak, nők, idősök, fiatalok stb.) különleges sajátosságai, aktuális események, különleges feltételek. Szemléletesebbé téve a három felfogás közti különbséget:

1. a direkt hatás modellje szerint minden befolyásolóra nagy (akár százszázalékos) befolyást gyakorol a média.
2. a második nézet szerint minden befogadóra gyenge (csak pl. 20-30%-os) a hatás
3. a harmadik elképzelés, a „meghatározott feltételek esetén érvényesülő direkt hatás modellje” szerint a befogadók egy meghatározott csoportjára meghatározott feltételek között a hatás akár 100%-os is lehet. (i.m. 2004) Ez utóbbival értek egyet én is.

Azonban a média nem csupán az egyes személyekre van hatással, hanem a családok életére is. Sok családban a tévé majdhogynem „családtagnak” számít. Sajnos az átlagember hamarabb „fordul” a tévéhez, mint családtagjaihoz. A családtagok egymás közötti kommunikációja egyre csökken, ismertetek egy példát, amit Nagy Attila A média és a család című értekezésében olvastam. Egy édesanya meséli, név szerint Kazinczyné Vámos Eszter, aki gyakran olvasott kisebbik és nagyobbik leányának meséket. A nagyobbik lány sokszor tett megjegyzéseket a „kicsi” által választott mesékre, de végül mindig ott maradt és meghallgatta a mesét. Egyszer édesanyja megkérdezte: „Miért hallgatod meg, ha nem tetszik? Menj a szobádba és ott olvass olyat, amihez kedved van, ami jobban érdekel! – Rám nézett és természetes hangon ezt válaszolta: - Amikor mesélsz, sokáig hallom a hangodat. Olyan keveset találkozunk, beszélgetünk. Míg mesélsz, úgy érzem, csak hozzám beszélsz.”(Nagy, 1999)

Ez a történet pontosan jellemzi korunk családi helyzetét, a beszélgetések és a közös tevékenységek hiányát. Sok esetben, ha a család együtt néz tévét, és beszélgetnek, csak a tévében látottakról szól a beszéd, csökken a személyes közlések aránya (Kósa, Vajda, 1998). A családokban az is megfigyelhető, hogy akinél van a távirányító az a fő pénzkereső a házban, mai napig sok esetben a férfi.

A média jelentős szerepet játszik a szocializáció folyamatában. Természetesen az ember első szocializációs színhelye a család, innen hozza magával az alapvető szociális tulajdonságokat.

2.2 Általánosságban a tv hatásai

Dolgozatom e fejezetében elsősorban az audiovizuális médiumok szerepével foglalkozom, olyanokkal tehát, melyek egy időben hatnak a látásunkra és hallásunkra is: ide tartozik a televízió, a video lejátszó, a DVD- lejátszó, a számítógép. Igaz, hogy ma már - főleg a fiatalok körében - a számítógép használata az első, de a televíziónak is van, és még feltehetőleg sokáig fontos szerepe lesz. A televíziót a számítógéppel ellentétben, bárki tudja használni egy-két éves kortól a nyugdíjas korig, és mivel korunk társadalma Európa országaiban előregedő társadalom, a televízió sokáig nem fog kimenni a divatból. Ez a készülék sok országban már több évtizede az otthonok szinte mindegyikében jelen van. Ezért a továbbiakban csak a televízió készülékével és annak hatásával foglalkozom.

2.2.1 A televízió

A televízió alapgondolatának születését Gerhard Eckert: Fernsehen című könyvéből ismerhetjük meg. Eckertnek 1883 karácsonyán egy ablakon át látott karácsonyfa gyertyái adták a felismerést, miután összehúzott szemmel a gyertyák fényeit látta csak, hogy a sugarak tulajdonképpen pontokból tevődnek össze. Hogyha viszont az egyes pontokból össze lehet állítani egy egész képet – vontak le a

1. kép: tévé 1928

következtetést –, akkor az egész kép helyett egy-egy pontot is át lehet vinni egyik helyről a másikra. Ez alapján a felfedezés alapján alkották meg a megfelelő technikát, amit alkalmazva létrejöhettek a televízió készüléke. A Nobel-díjas Karl Ferdinand Braun 1897-ben találta fel a

róla elnevezett úgynevezett katódcsövet, a mai képcső őseit. Az első tévé 1928-ban Németországban jelent meg, 3x4 cm nagyságú képet tudott adni (lásd 1. kép). Hazánkban az 1950-es évek végén megjelent készülékek minősége már jobb volt, így tehát az '50-es évektől van jelent Magyarországon a televízió tömegkommunikációs készüléke (Nagy, 1993). Nálunk 1957-ben kezdte meg működését az első televíziós csatorna. Több országban végzett nagyszámú vizsgálat igazolta azóta, hogy a televízió számtalan szempontból hatást gyakorol nézőire, és nem túlzás azt állítani, hogy megváltoztatta az emberek mindennapi életét. Egyrészt átalakította a szabadidő felhasználását nagyon sok családban. A családok jó része a televíziós programokhoz igazítja egyéb elfoglaltságát, például bizonyos napokon szóba se jöhet a vendégfogadás, mert akkor megy a kedvenc sorozatuk. Így a szokásos hétvégi szabadidős tevékenységek (túrák, séták, baráti látogatások) alaposan lecsökkentek. Másrészt gyakran a televízió révén értesülünk a világ eseményeiről, mind távollévő országok belügyeiről, mind saját országunk híreiről is. (A nyomtatott sajtót, és a rádiót, mint hírforrást szinte nem is használjuk már, bár a tévét is lassan kiszorítja előkelő helyéről az internet, ahol másodpercek alatt új hírekről tájékozódhat az ember, bármikor, amikor épp ideje van.)

Nemigen vitatható tehát, hogy a televízió átalakította mindennapjainkat. Mondhatjuk, hogy a televízió ma már a kultúránk része és alakítója. A tévének azokban nem csupán kultúráközvetítő szerepe van, hanem informál, közvetít, és nagy szerepe van még a hirdetés- és reklámpiac kibontakozásában is. Ugyanakkor nem is lehet híresnek mondani valakit, ha nem szerepelt már a tévében, jobban mondva nem ismerte meg a „nagyközönség”, így híresség egy adott területen belül megrekedhet. Több hatása és szerepe mai napig vitatott a televíziónak,

- jelentős változást idéz elő férfi – női szerepekben, szülő – gyermek kapcsolatokban
- hozzá járul életkori határok „összecsúszásához” , sztereotip viselkedésmintákat közvetít
- csökkenti-e a politikusok tekintélyét
- új „iparág”: a sztárok megalkotása (ami sok esetben fontosabb, mint a teljesítmény maga)

2.2.2 A tévé hatása a családokra

Hazánkban majdnem minden háztartásban van már televízió, mára már csaknem családtag a tévé, mint azt korábban is említettem. A gyerekeknek az első televíziós élménye otthon a családban történik (lásd 2. kép, a gyerekek a tévé elé gyűlnek szüleik mellé). Az első hatások nagymértékben befolyásolják a kisgyerek későbbi tévénézési szokásait. Kimutatták, hogy szoros összefüggés van a szülők és a gyerekek tévénézésének mennyisége között. Hiszen, amikor a gyermek még kicsi, a szülők többet vannak otthon, több tévét néznek, és ahogy a gyerekek nőnek, hasonló műsorok érdeklik őket, mint szüleiket, így növekszik a közös tévézés. Szerencsére később, kamaszodási időszakban ez csökken, inkább barátaikkal találkoznak, így a tévézés kiesik a szórakozási lehetőségek közül. A 9-14 éves gyerekek többet néznek televíziót, mint a 15-19 évesek. A felnőtt korosztály, mivel napjai nagy részét munkahelyén tölti, legkevesebbet nézi a televíziót, a csúcsot a nyugdíjasok tartják, életkori sajátosságaikból kifolyólag. (Kósa, Vajda, 1999)

2. kép: Család a tévé előtt

Azt is kimutatták életkori variációktól eltekintve, hogy a „nagyfogyasztó” szülők gyermekei maguk is gyakrabban válnak azzá, mint azok a gyerekek, akik olyan családban nőnek fel, ahol keveset nézik a televíziót. Megfigyelhető az is, hogy alacsony végzettségű szülők szabadidő-eltöltése általában kevésbé változatos, és többet nézik a televíziót, mint a főiskolát vagy egyetemet végzett szülők családjai. Ezek az egyetemet végzett szülők gyakrabban viszik gyermekeiket játszótérre, túrázni hétvégenként, vagy gyakrabban játszanak társasjátékot, kártyáznak; esetleg nagycsaláddal töltenek együtt időt, így például az unokatestvérek együtt tudnak játszani. Levonhatjuk azt az általános következtetést, hogy a gyerekek tévénézése is a szülők iskolázottságának megfelelően alakul. A magyarázat részben a mintakövetésben, vagyis az utánzásban, részben pedig a szülők és a gyerekek közti egyéb szociális interakciók hatásában található. A szülők és a gyerekek műsorválasztása is általában összefügg. A magasabb végzettségű szülők gyermekei gyakrabban néznek szüleikhez hasonlóan ismeretterjesztő műsorokat, míg az alacsonyabb végzettségűek gyermekeinél valóságshow-k és szórakoztató műsorok vannak napirenden. Ez természetesen nem törvényszerű, hiszen egy professzor asszonynak, tanárnak is ugyanúgy lehet ugyanaz a kedven sorozata, mint egy 8 osztályt végzet munkásnak. (Kósa, Vajda, 1999)

Az is érdekes kérdés, hogy vajon a család kommunikációjára milyen hatással van a televízió. Egyrészt megfigyelhető egyfajta kommunikációcsökkenés a családtagok között, kevesebbet beszélgetnek, mint arra korábban már hoztam is példát. Másrészt fontos még megemlíteni, hogy nagy jelentősége van annak, hogy a gyermekeknek meg kell magyarázni sok , számukra még nem egyértelmű, a tévében látott dolgot. Tehát a kommunikációnak nagy szerepe van továbbra is a külső világ megismerésében, nem elég leültetni egy informatív műsor elé a gyereket, hogy tanuljon belőle. (Werner, 1998)

A televízió egyértelműen hat az emberek gondolkodására, döntéseire. Van úgynevezett szándékolt hatás, amikor az a cél, hogy befolyásolják az emberek bevásárlási, választási döntéseit, és van, amikor a készítők nem azzal a céllal hozzák létre műsorukat, hogy valamit eladjanak, vagy egy politikust reklámozzanak, csak mondjuk, egy akciófilmet készítenek, aminek egyszerű szórakoztató célja van.

De ez az akciófilm növelheti az emberekben az agressziót, így ha egy kisgyerek látja ezt a filmet, van rá esély, hogy a testvérével, társaival a nézeteltéréseket valamilyen erőszakos módon akarja majd megoldani – mert ezt látta. Ez természetesen nem tudatos bennük, bár

vannak kirívó esetek, amikor egy kisgyerek olyasmit válaszol – arra a kérdésre, hogy miért ütötted meg, miért nem beszéltétek meg – hogy „a rendőr bácsi a tévében is így rakta helyre a betörőt!”. Az ő fejcskékjében, a társa a betörő – aki valami rosszat tett, bántotta őt vagy valamelyik társát – , és ő a rendőr, aki igazságot tesz, megvédi a barátját. Ami persze, tulajdonképpen jó dolog, hogy meg

3. kép: Tévé keltette agresszió?

akarja védeni a társát vagy az igazságot, de nem jó módszert választ. Az iskolában megmutatkozó agresszió azonban teljesen más, mint az óvodában tapasztalt. Hárdi István ír erről Az agresszió világa című könyvében: „ Az óvodáskorú gyermek például kognitív fejlődésével magyarázhatóan csekély empátiát tanúsít az erőszak áldozata iránt, s az ezt célzó tréning még korai lenne, ugyanakkor egy tizenhárom esztendőes gyermeknél egyenesen nélkülözhetetlen, hogy pótolja az empátia tanulása terén elmulasztottakat.” (Hárdi, 2010:302)

Ez a kérdés, hogy vajon a tévé, valóban befolyásoló erővel bír-e, az emberek viselkedésére többek közt az agresszív viselkedésre, évtizedekkel ezelőtt felvetődött már. A kutatás már a világháborúk alatt elkezdődött, mikor az újságok tele voltak az erőszakról szóló cikkekkkel. Már akkor feltették az a kérdést, hogy ezektől a hírektől a hétköznapi emberben

nem-e nő meg az agresszív viselkedés, nem lesz-e több bűnözés. Több kutatás készült ebben a témában, mint bármely tömegkommunikációs hatás vizsgálatáról. Kósa Éva és Vajda Zsuzsanna könyve alapján állíthatom, hogy csak a tévében bemutatott agresszió hatására vonatkozó vizsgálatok körülbelül 30 000 vizsgálati személyre terjedtek ki 1972 és 1983 között, és legalább négyszeres aránnyal múlják felül a médiahatás többi problématerületére vonatkozó kutatásokat. „Ma már lényegében elfogadott álláspontnak tekinthetjük, hogy

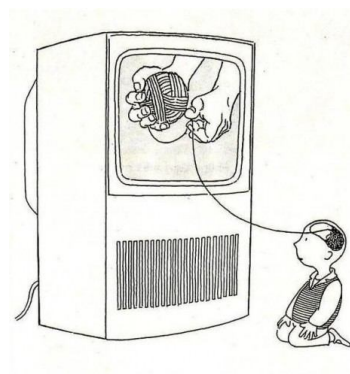
1. bár az agresszív késztetés keletkezésének okai összetettek és minden bizonnyal van biológiai összetevőjük is, bizonyos, hogy az agresszív viselkedés létrejöttében tanult elemek is közrejátszanak,
2. az agresszió bármilyen jellegű „kiélése” nem vezet az agresszív késztetés csökkenéséhez, hanem sok esetben a megerősödéséhez.” (Kósa, Vajda, 1998: 63-64)

Az agresszió a mai filmekben már elképesztő méreteket ölt. Ezt Szávi Ilona Védtelenül? – című könyvének előszavából vett idézettel tudnám a legjobban szemléltetni: „Az idei filmfesztivált valaki találóan így jellemezte: ha a fesztivál vetítővásznain kiontott vért a tengerbe öntenénk, vörös tenger lenne belőle.” (Szávi, 2010:5) Egy másik ehhez hasonló jól szemléltető elemzés adata, melyet 1968-ban készített az Országos Szövetség Jobb Rádió- és Televízióadásokért : „becslése szerint egy amerikai fiatal tizenöt és huszonöt éves kora között átlagosan több mint 13 400 ember erőszakos halálát nézi végig a képernyőn.” (Frydman, 2004:8)

2.2.3 A tévé gyerekekre gyakorolt hatása

Ezt a részfejezetet a mottómban megfogalmazott gondolat kifejtésével szeretném kezdeni. „...két dologtól félttem a gyerekeimet a televízióval kapcsolatban. Attól, hogy tanulnak belőle, és attól, hogy nem.” A gondolat első felével valószínűleg majdnem mindenki egyetért. „A média gyerekekre gyakorolt hatását illetően általában valóban az aggodalom dominál” (Kósa. Vajda, 1998: 32). Ezen aggodalmaknak erősödésére szolgálnak az iskolai teljesítményromlás, az egyetemisták olvasási nehézségei és helyesírási hibái, problémái.

A fiatalok öröme, az idősebbek aggodalmára a tévé elterjedése után mára már a számítógépek és a számítógépes játékok is kezdik meghódítani a világot. Sajnos, az aggályok nem is alaptalanok, a gyerekek különösen érzékenyek

4. kép: Tévé hatása?

(sebezhetőek) a média üzeneteivel szemben, hiszen képességeik fejletlenebbek, élettapasztalatuk hiányos, és nem képesek megfelelően értékelni, szelektálni az információkat. (i.m. 32)

A Szemben a képernyővel című könyv még egy olyan kutatási adatot is tartalmaz, amely nemcsak a gyermekek televízió-nézésének hatásaival foglalkozik, hanem kitér az életkori és gyermeki gondolkodás sajátosságaira is. „Bebizonyosodott, hogy a gyerekek már igen korán, mintegy 6 hónapos koruktól bizonyos figyelmet szentelnek a televíziónak, majd 12-18 hónapos kor között a „szemléző figyelem” ideje négyszeresére nő. Folyamatos figyelésre azonban a gyerek csak mintegy 30 hónapos korától képes; az ennél fiatalabb gyerekek pl. nem is törekszenek olyan helyzetet felvenni, ahonnan a képernyőt jól látják. ... Két és fél éves koruktól kezdve a gyerekek már úgy ülnek le a televízió elé, hogy látszik: valóban az adás nézése a céljuk.” (Kósa, Vajda, 1998:33)

Visszatérve a mottó második felére, én fontosnak tartom, azt is, hogy tanuljanak a tévézés során. Hiszen akármennyire is károsnak tartjuk a televíziót, a gyermekek tanulni és képesek a tévében látottakból. Nemcsak az ismeretterjesztő műsorokra gondolok, és nemcsak a kifejezetten gyermekeknek készülő, „világ jelenségeit magyarázó” adásokra, hanem egyáltalán a tévézésre. Kósa Éva és Vajda Zsuzsanna könyvében olvastam, hogy azok a gyerekek, akik gyakrabban néznek tévét, könnyebben tudnak belehelyezkedni egy másik ember látószögébe. Például: az a feladat, hogy válassza ki azt a képet, amit a modell látna, ha az ő szemével látnánk a különben külső szemszögből bemutatott képet. Azok a gyerekek, akik többet néznek tévét, nagyobb arányban találták el a helyes képet, mint akik kevesebbet néznek televíziót. Tehát vannak bizonyos képességek, amiket a tévézés is tud fejleszteni. Ugyanakkor a tévének van egy „nyelve”, amit meg kell tanulnia a kisgyerekeknek, ha meg akarja érteni, amit lát. A gyerekek néha félreértik a tévében látottakat, ennek egyik oka az, hogy az egyes beállítások közti viszonyt nem tudják értelmezni. Ezen kívül a nagyobb filmes egységeket is vizuális jelek választják el egymástól, például „elúszik”, áttűnik, beleolvad egy sötét háttérbe. Ezek a vizuális jelek főleg felnőtteknek gyártott filmekben vannak, de gyermekfilmekben is előfordulnak. Erre vonatkozó vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy a gyerekek körülbelül 7-8 éves korukig nem képesek helyesen értelmezni a beállításokat, a jelenetek közti bonyolult viszonyrendszereket. (Kósa, Vajda. 1998) Természetesen azt is szeretném, ha szelektálni és kizárni is megtanulnának bizonyos gondolatokat, reklámokat, és biztosan tudnák, hogy mi az, ami csak a tévében történhet meg, és mi az, ami a valóságban is. Bár én úgy gondolom, hogy ezeknek a dolgoknak a megtanulásában csak egy felnőtt, legjobb esetben az egyik szülő, családtag segíthet a gyermeknek.

Koncz István és Nagy A. József szerint „tény, hogy a média a gyermekek játéka, figyelmének lekötője, szabadidejének kitöltését szolgáló eszköz, adott esetben a mamát helyettesítő babysitter, mesét mondó, altató, újabb élményekkel gazdagító” (Koncz, Nagy, 2002: 78). Az óvodás kisgyerekek tévézési szokásai nem csak attól függenek, hogy milyen műsor megy, hanem hogy milyen lehetőségei vannak még a tévézésen kívül. A kutatók végeztek egy olyan kísérletet, amelynél két szoba volt, az egyikben a tévéen kívül vonzó

5. kép: Gyerek a tévé előtt

játékok is voltak, míg a másikban csupán a készülék. A játékok ott léte vagy nem léte természetesen befolyásolták az tévézéssel eltöltött idő mennyiségét. Ahol játékok is voltak az óvodás gyerekek az időnek csupán 44%-át töltötték a műsor nézésével, míg játékok nélkül 87%-át. (Kósa, Vajda, 1998) Tehát az óvodások figyelmét még nem tudja teljes mértékben lekötni a televízió, így a

tévézésük nem teljesen passzív állapot, közben játszanak (ha van mivel), beszélnek, el-elmáskálnak. Ha van, aki játsszon velük, főleg ha az egy felnőtt, nincs szükségük a készülékre. Azonban a mai szülőnek, még kevesebb ideje van, az édesanya már nem tud otthon lenni gyermekével, neki is dolgozni kell, így nem jut ideje a háztartás és a munkahelye mellett arra is, hogy játsszon gyermekével. Így a gyermek egyedül foglalja el magát, például leül a tévé készülék elé lásd 5. kép. Jobb az esett, ha van testvér, vagy nagyszülő, de a dolgozó szülőknél a hétvégén kell, hogy legyen idejük játszótérre menni, kirándulni, vagy csak játszani egy társasjátékot. A legszebb az lenne, ha az egész család együtt tudna játszani legalább néhányszor. A családok sajnos a mai rohanó világban alig vannak együtt, az együttékezés fogalmával néhány gyerek csak az óvodában találkozik először. Így a gyerekeket általában leültetik a tévé elé, és így a gyerek nem tanul meg nagyon sok szociális tevékenységet, amire az óvodában, iskolában és később egész felnőtt élete folyamán szüksége lenne. De a tévézés nemcsak a gyerekek szocializációjára van hatással, hanem a felnőttekre is. Alig járnak el otthonról, akár barátokhoz, akár a természetbe, és ez által a gyerek se megy ilyen helyekre, nem tanul meg vendégségben viselkedni, nem tanul meg az erdőre, a környezetére vigyázni. Pedig ezekre szüksége lenne, hiszen az ember társas lény, meg kell tanulnia a társadalomban viselkedni.

Néhány szóban megemlíteném a reklámok és a híradók hatását a gyerekekre. A reklámoknak a célja egyértelműen az, hogy valamit megvetessen a nézővel. Ezért ezek a

reklámok színesek, vonzóak és szignálokkal vannak tele, amit a gyerek könnyen megjegyez, hiszen sokszor hallja, tetszenek nekik a színes képek, a dallamos szignálok és adott esetben a termék is, főleg, ha éppen a gyerekek a célközönsége a reklámnak. Mindenki számára ismerős, amikor a gyerek a boltban meglátja az oly sokszor reklámozott terméket, és sír apának, anyának, hogy vegye meg, és a végeredmény, főleg a nem következetes szülőknél, hogy meg is kapja. Óvatosnak kell lenni a reklámokkal, hogyha nem akarunk ilyen helyzetbe kerülni. A híradókkal szintén vigyázni kell, az gyerekeknek még nem való, hiszen a legtöbb esetben gyilkosságokról, robbanásokról, katasztrófákról számolnak be. Ezek megijeszti a gyermekeket, nem tudják feldolgozni, és sokszor rosszat álmodhatnak tőle. Ugyan ezen okból, nem tanácsos tévé mellett altatni a gyereket, ha a műsor még neki is való, vagy attól nem álmodna rosszat, az ajánlók ijesztőek lehetnek, esti órákban már ilyen ajánlók mennek. Azt sem lehet csodálni, ha a gyerek akkor is rosszat álmodik, ha ugyan zárva van az ajtó, de a hangok beszűrődnek (robbanások, sikolyok, lövések) még fokozza a helyzetet ha az üvegajtón keresztül a fények játékát is látja a gyermek. Tehát a szülőknek az esti tévézésnél is figyelniük kell, nehogy az ijesztő zajokkal megijesszék gyereküket, és alvásproblémák merüljenek fel. (Dombi, Soós, Molnár, 2010; Kósa, Vajda, 1998)

2.2.4 A tudatos nevelés kérdései – könyv vagy tévé?

Marie Winn könyvében azt írja, hogy még a legkonzervatívabb, legféltőbb szülők is előbb- utóbb felismerik, hogy teljesen mindegy, mennyire tervezik meg okosan gyermekeik életét, mert minden erőfeszítésük ellenére csekély esélyük van, hogy megóvják gyermekeiket a felnőttkori szexualitás különböző megnyilvánulásaitól. Az emberi brutalitás és erőszak mindenféle formában és változatban való megjelenésétől; a természeti és ember okozta háttorzongató szerencsétlenségektől, amelyek közül bármelyik összetörheti a gondtalan gyermekkor ártatlansága köré vont burkot. A televíziós készülék mindig ott „leselkedik”, hogy tönkretégye a szépen kigondolt szülői terveket. Hogy egy szülő mennyire nem tud felkészülni mindenre, és hogy mennyire nem tudja megvédi a gyerekeit érő rosszhatásoktól, amiket rendszerint a túlzottan szabadon használható (például:) internet okoz, erre most hoznék egy példát, ami megtörtént egy gyanútlan édesapával: „A fiam hétvégén volt egy szülinapiartin. Gondoltam, hatéves gyerekek szülinapi partiján nem történhet nagy katasztrófa, hacsak az nem, hogy megígértem, én szervezem a bohócot, és azt bizony elfelejtettem. Mindenki otthagya a gyereket a buliban, és hétre kellett visszamennünk érte. Hazafelé a kocsiban kérdeztem Petit, milyen volt a parti. Erre azt mondja: szuper volt Apu, egy csomó meztelen cicit láttam, meg sok furcsa dolgot. – Akkorát fékeztem, hogy majdnem

kiszálltunk az alakon. Kiderült, hogy a Peti haverjának van egy nagyobb testvére, aki kilenc éves, és elkápráztatta a kicsiket az internet csodáival. Pornó oldalakat nézegettek néhányan, míg a többiek az udvaron szaladgáltak.” (Gabos, 2012:278) Nos, úgy gondolom, ezt egyik szülő se gondolná, mikor elengedi a gyermekét egy születési bulira, főleg akkor nem, ha hatévesekről van szó.

A televízió és a média egyéb készülékeinek, kétségtelenül döntő szerepe van az egykor gyermekként ismert, védett életszakasz főlészámolásában. Ugyanakkor az is igaz, hogy sokban befolyásolhatja a gyerekek elképzeléseit a felnőttekről. De nem csupán egy-egy műsor megnézésétől változik a gyermekek látásmódja, hiszen a televízió önmaga nem képes teljesen lerombolni a gyerekek felnőttekbe vetett bizalmát, és tiszteletét. Szakemberek egyetértenek abban, hogy még a „meredek” műsorok sem hagynak maradandó nyomot azokban a gyerekekben, akik rendezett, viszonylag boldog családban élnek. A televízióban látottak akkor fejtik ki jobban romboló hatásukat, ha – például válás miatt – minden összezavarodik a gyerekek életében (Marie, 1990).

Tehát mindenképpen fontos és szükséges a szülőknek figyelemmel kísérniük a gyermekek tévézési szokásait, azokat alakítani, magyarázni és sok tanácsot olvashatunk szakirodalmakban: Ne engedjük, hogy a gyerek napi egy óránál többet tévézzon! – hirdetik ezek a szabályok, vagy: „Hétköznap tiltsuk a televízió-nézést, csak hétvégén és tanítási szünetben engedélyezzük! ... A gyerek hálósobájából távolítsuk el a tévét, és ha van, a számítógépet is! Elektronikus média csak a nappaliban és/vagy az ebédlőben legyen, így jobban ellenőrizhetjük, mit néz, és mennyi időt tölt el a gép előtt!” Ugyanakkor az ebédlő sem igazán megfelelő hely, hiszen: „Étkezések idején tilos a tévézés!” Rengeteg ilyen tanács, tiltás és szabály létezik, amik minden bizonnyal hasznosak,

6. kép: Tévé vagy könyv?

de egyetérték Ranschburg Jenővel, aki azt mondja ezekről a tanácsokról „Mindez ugyanis jelentős mértékben a család értékrendjétől, attitűdjétől és életstílusától függ!” (Ranschburg, 2006: 171).

Egyetérték Bernáty Lászlóval is, aki a következőket írta Szögletes szemek című cikkében: „...mindennek első számú áldozata az olvasásra szánt idő félelmetes méretű visszaesése,

gyakran teljes megszűnése. Egy német szakcikk szellemesen úgy fogalmazott, hogy a fiatalok lassanként szögletesre nézik a szemüket a képernyő előtt” (Bernáty, 2007: 95) és én teljes mértékben egyetértek vele. Az olvasás sokkal jobban fejleszti a képzeletet és mindenképpen egy fejlesztőbb tevékenység a tévénézésnél és azon kívül, hogy műveltségi alapot is ad, a helyesírást is fejleszti; hiszen a helyesen leírt szó látványa megragad az emberben, és a helyesírás onnantól automatikus lesz. De tudom, hogy ezzel nem lehet egy fiataalt meggyőzni arról, hogy olvasson, hiszen – az fárasztó, tévét nézni könnyebb – mondják, és ezzel nem is lehet vitatkozni. De ha valamivel vonzóvá teszik ezt a tevékenységet számára, akkor nagyobb a valószínűsége, hogy szeretni fog olvasni. Véleményem szerint, ha kiskorban az olvasásszeretetnek nem teszik le az alapjait, akkor a későbbiekben elég csekély az esély egy kamaszt meggyőzni arról, hogy a számítógép helyett jobb egy könyv fölött gubbasztani. Tapasztalataim alapján, egy műveltebb, magasabb végzettségű szülő gyermekének nagyobb az esélye, hogy megszeresse Shakespeare műveit, mint egy alacsonyabb végzettségű szülő gyermekének, bár ez természetesen nem törvényszerű. De a mintakövetés során a kisgyermek azokat a szabadidős tevékenységeket utánozza, amiket lát, így egy irodalomtanár gyermeke valószínűleg szeretni fogja a verseket és a szépirodalmi, klasszikus könyveket. Az átlagos tinédzsereknél én még a nem túl színvonalas, „ponyvaregények” olvasását is támogatom valamilyen módon, onnan már könnyebb felnőttként a színvonalasabb könyvek felé haladni, mint egy „kocka”, számítógépfüggő tizenévesnek.

2.3 Rajzfilm története: mesétől az egészítés moziig

A gyermekek több kutatás szerint, még ha lehetőségük is van filmet nézni, inkább a rajzfilmeket választják. Ezért a rajzfilmek történetét is tanulmányoztam, hogy, hogyan került a mesemondó és az édesanya ajkáról, a televízió képernyőjére a mese? A mesék – szakmámból adódóan is tudom, hogy – rendkívül fontosak a kisgyermek és később a felnőtt életében is. A mesék tanítanak, gyógyítanak és megmelengetik a felnőttek megkeményedett, hideg szívét, akik gyakran elfelejtik, hogy a mesék, nem légből kapott naiv kitalációk, hanem bölcs és belső igazságokat megfogalmazó történetek.

Természetesen a filmeknek régebbre nyúlik vissza a történetük, mint a rajzfilmeknek, de a rajzfilmek történetét szerintem a meséknél kell kezdeni. V.J. Propp szerint mesének tekinthető minden olyan fejlemény, amely a károkozástól vagy hiánytól különféle közbeeső funkciókon keresztül házassághoz vagy más megoldás értékű funkcióhoz vezet. (V.J.Propp, 1995) Mégis

az átlagember, ha azt a szót hallja, hogy mese, akkor valamilyen történetre gondol, amiben királylányok, királyfik, sárkányok szerepelnek.

„A mese az az ábécéskönyv, amelyből a gyermek megtanul a saját lelkében olvasni!” mondta Bettelheim (Csala, 1994:). Bár sajnos a mesékkal kapcsolatos általános vélekedések, Boldizsár Ildikó szerint nemcsak a mese legfontosabb jellemzőit hagyják figyelmen kívül, hanem valótlanságokat állítanak a meséről magáról is. Az egyik ilyen vélekedés szerint a mese nem más, mint az idill és az illúzió világa, amelyben minden tökéletes, de a legtökéletesebb maga a mesehős, akinek semmi más dolga nincs a történetben, mint az, hogy kedves segítőitársai közreműködésével, hipp-hopp túlessen néhány próbán, aztán feleségül vegye a világ legszebb királykisasszonyát. A másik vélekedés még ennél is súlyosabbat állít azzal, hogy a meséknek nincs semmi közük a valósághoz; a mesehősök, a mesehelyszínek és a mesékben megjelenő konfliktusok pusztán a mesemondó képzeletének termékei. Szó, ami szó, senki sem találkozott még hétfejű sárkánnyal, parazsat evő paripával, és ugyan ki látott már üveghegyet (Boldizsár, 2004). De Boldizsár Ildikó mesekutatóként azt állítja, hogy mindenki találkozott már hétfejű sárkánnyal, táltos paripával és szánkázott már az üveghegy tükörsima felületén. Igaz, a hétfejű sárkányt főnöknek, néha anyósnek vagy önmagunk rosszabbik énjének hívják, a táltos paripát Mesternek vagy intuíciónak és az üveghegyet legyőzhetetlen problémahalmaznak, amelyen nehéz fogást találni.(i.m. 2004) Persze mindez sokkal szebben hangzik a mesék szimbolikus nyelvén, hiszen a mesék mindig és minden időben az emberről, pontosabban az ember lehetőségeiről, választásairól, tévedéseiről és a tévedések korrekcióiról mondanak el valami nagyon fontosat. Azaz nem arról szól, hogy minden rendben van, hanem hogy minden helyrehozható (i.m.2004). A mesék, láthatjuk, a mindennapjainkról szólnak, részei életünknek. Ezért érthető, hogy az ember, miután felfedezte a filmkészítés technikájának a csodáját, ezeket a hihetetlen, reménnyel teljes történeteket szintén filmvászonra akarta vinni.

Először csak rajzfilmsorozatok voltak, egy-egy rész 7-8 perces volt. Például Walt Disney 1928 óta készített már ilyen rövid epizódokat, egyik híres hősének kis történetei Mickey Mouse kalandjai világhírré tették szert.

1937. december 21.: a Grimm-testvérek, Jacob és Wilhelm meséje alapján ekkor keletkezett Walt Disney első, egész estét betöltő rajzos trükkfilmje, a Hófehérke és a hét törpe. Hatalmas sikert hozott alkotóinak, és ha eddig nem lett volna borítékolva, Disneynek is.

Noha Disney sikere nem volt kezdetben borítékolható, Disneyt sokan figyelmeztették, hogy ilyet még senki nem csinált, sokba kerül, és nem biztos, hogy visszahozza az árát. A ráfordítás az animációs-filmszektor minden addigi csúcsát túllépte: a munka a tervezett 18 hónap helyett három évig tartott, a költségek 250 000-ról 1,5 millió dollárra nőttek. Disney sokat kockáztatott, de hatalmas kasszasiker volt a jutalma, összes bevétele világviszonylatban több mint 8 millió dollárra rúgott. A Variety folyóirat szerint a siker okai a következők: „Sosem láttunk még moziban ehhez hasonlót... Az illúzió oly tökéletes, a szerelmi románc oly kedves, és a figurák viselkedése olyan mélységről árulkodik, mely vetekszik a valódi színészi alakítással. A film tényleg kiváló.” Innentől fogva nem csak Disney, hanem több más stúdió is elkezdte készíteni a mozifilm

7. kép: Hófehérke – első egész estét betöltő rajzfilm

hosszúságú rajzfilmeket. (Csala, 1994) A szép grafikájú hetes képen, jól látszanak a törpék szomorú arcai, amik valóban nagyon élethűek.

Így tehát, viszonylag hamar a mozik világába is bejutottak a rajzfilmek. Megnyíltak a mozik a gyermekek előtt, és mai napig szívesen látogatják meg a „szélesvásznú” termet.

3. Rajzfilmnézési szokások, a rajzfilmek hatásai (kérdőíves felmérés)

Kérdőíves felmérésem eredményei nem tekinthetők reprezentatívnak, ez „csak” egy pilotkutatás. Nem képes tehát reprezentatív képet adni, eredményeiből nem vonhatók le általános megállapítások, mégis úgy vélem, hogy az eredmények tanulságosak és közelebb visznek az óvodáskorú gyermekek szokásrendszerének ismeretéhez.

Ezzel a kérdéskörrel már régóta foglalkoznak a kutatók, többek között a szocializmus korában is készült egy pszichológiai tanulmány A televízió hatása a gyermekekre címmel. Ez a mű a következőkkel foglalkozik: „a gyermekek műsornézésének napi idejével, a tv-műsorok gyermekek számára való helyes kiválasztásával és számos más kérdéssel.” Két kérdést állított a tanulmány középpontjába: „vajon a gyermeknek a társadalmi környezetben (családi, iskolai, játszótársi környezet) kialakult társadalmi személyisége kihat-e a televíziós műsorok megtekintésére? Vajon a tv hatással van-e a gyermek társadalmi személyiségére, és ha igen, hogyan?” (Gegesi 1968:257) Tehát ezek a kérdések voltaképp egyidősek a tömegkommunikációs eszközök megjelenésével. Bár nem épp ezekre a kérdésekre vagyok kíváncsi, de ezekhez hasonló kérdéseket fogalmaztam meg a kérdőív elkészítése folyamán.

A kérdőíves felmérést két óvodában végeztem el, a mosonmagyaróvári Hildegard Óvodában, ahol a területi gyakorlatomat végeztem több ízben, és a soproni gyakorló óvodában a Lewinszky Anna Gyakorló Óvodában. Összesen 80 db kérdőívet osztottam ki a szülők részére, ami az óvodáskorú gyermekeik tévénezési szokásaikról gyűjt információkat. A kérdőívekből 52-et kaptam vissza, a továbbiakban ezek alapján írom le a következtetéseimet. A felmérésem kérdéseire kapott válaszokat csoportokra lehet osztani. Összesen négy nagyobb egységre bontottam a kérdőívet:

Az első a családi állapotról érdeklődik, milyen a szülők végzettsége, hány gyermek van a családban, és hogy egyedül neveli-e a szülő a gyermekét vagy nem?

A második csoportba tartozó kérdések a következőkre kérdeznek rá: milyen eszközzel és hogyan néznek televíziót és rajzfilmeket a gyerekek?

Azután, a következő elkülöníthető kérdések afelől érdeklődnek, hogy mit néznek a gyerekek, és hogy a szülő mit szeretne, mit nézzen a gyermek. Végül a negyedik részben a média és a rajzfilmek hatásáról kérdezem a szülőket, lásd kettes melléklet.

3.1. Hipotéziseim

Mielőtt visszakaptam volna a kérdőíveket, a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- A gyermekek átlagosan heti hat-nyolc órát néznek televíziót, ebből öt-hét órát néznek rajzfilmeket.
- A szülők általában igyekeznek megbeszélni a gyerekekkel a tévében, mesében látottakat, de inkább a gyerekek tartják ezt fontosnak.
- Szülők többsége tisztában van a rajzfilmnézés mellett a meseolvasás fontosságával is.
- A szülők többsége tisztában van a rajzfilmek esetleges negatív hatásaival.
- A szülők többsége úgy véli, hogy a gyerekek lelki világára hatnak az agresszív jelenetek, amiket tévében látnak.

3.2 Kérdőív elemzése

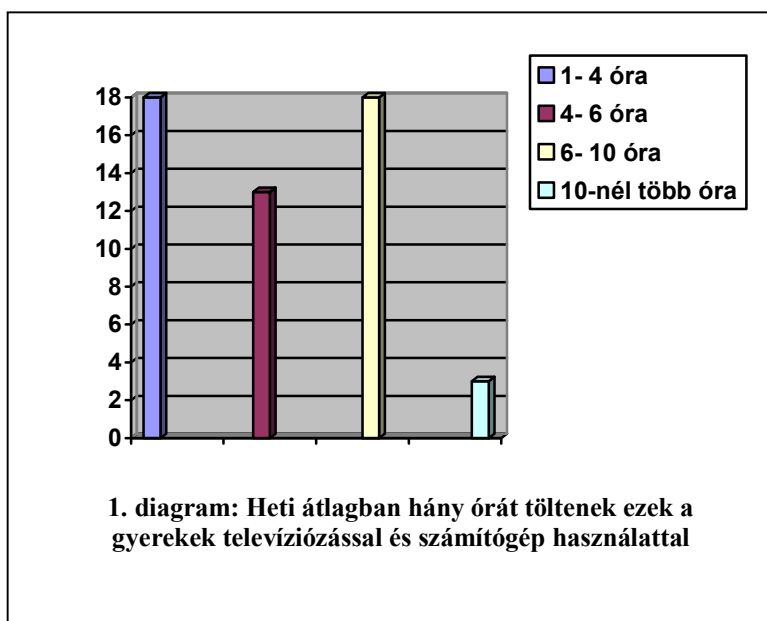
A hipotéziseim után, következőkben pontról-pontra elemzem a kérdéseimre kapott válaszokat, és azokat összehasonlítom a hipotéziseimben leírtakkal. De ismétlem ezek nem reprezentatívak, az eredmények csupán ezekre a megkérdezett véleményem szerint elit óvodák gyermekeire vonatkoznak.

3.2.1 Milyen családok?

Először tájékozódtam a családok állapotáról, a szülőket végzettségük szerint két csoportba osztottam, akik középiskolát végeztek, és akik egyetemet vagy főiskolát. Az ötvenkettő szülő közül 39 tanult egyetemen, vagy főiskolán, 13 csak középiskolán. A megkérdezettek közül csak hárman nem válaszoltak, arra a kérdésre, hogy egyedül neveli-e gyermekét, a többiek egy kivételével, nemmel feleltek, tehát a szülők közül valószínűleg 3-an elváltak, 49-en meg együtt nevelik gyermeküket, (vagy legalábbis a gyermek mellett van férfi nevelő, és női nevelő). Ezekben a családokban összesen 61 óvodáskorú gyermek van, ez volt a második családi állapotról érdeklődő kérdés, és többen oda írták, hogy hány gyerek van összesen, és örömmel láttam, hogy több családban kettőnél több gyerek van.

3.2.2 Heti hány óra televíziózás és számítógép használat?

A kérdőívem első két kérdése érdeklődik a gyermekek televíziózási szokásairól. Arra – hogy heti hány órát televízióznak a gyerekek, és hogy a tévézés mennyire befolyásolja a családi programok szervezését – voltam kíváncsi. Ebben a részfejezetben az első kérdéssel foglalkozom. Az alábbi diagram szemlélteti az arányait annak, hogy heti hány órát néznek a megkérdezett szülők gyermekei televíziót.

Tizennyolcan néznek egy és négy óra közötti időtartalomban televíziót, 13-an négy és hat óra

közötti időtartalomban, 18-an hat és tíz óra között és hárman néznek 10 óránál is többet televíziót. A hipotézisem erre vonatkozó része, részben megdőlt, ugyanannyian néznek 1-4 órát tévét, mint 6-10 órát. Középmezőnyben vannak a 4-6 órát tévé előtt töltő gyerekek, és megjelennek a 10 óránál többet tévéző gyermekek is. Összességében tehát, a hipotézisem nem állt messze a valóságtól. Ez azonban nem feltétlenül jelenti, azt, hogy ezek a gyerekek nem akarnának többet tévézni, vagy számítógépezni, valószínűleg a szülők „tehetnek” erről. Megtiltják, korlátozzák a médiahasználatot, vagy, ami véleményem szerint legkedvezőbb lenne, úgy foglalkoznak gyermekeikkel, hogy a gyermek szívesebben játszik az anyuka vagy apuka által mutatott játékkal, mint a média eszközeivel, vagy egyszerűen csak nem igénylik a tévénezést. Ma már, úgy gondolom, minden családban van legalább egy számítógép, de az óvodás korú gyerekekre még nemigen jellemző, hogy annyit játszanának vele, mint iskolába járó testvéreik. A szülők közül a legtöbben, akiket megkérdeztem, oda írta a vonalra, hogy nem számítógépezik a gyerek, vagy oda írta az arányt, hogy mennyit néz tévét a gyerek és mennyit játszik gépen, és ezek az arányok szerencsére, elég eltérőek voltak, természetesen a televízió javára; akik számítógépeznek azok is jóval kevesebbet ülnek gép előtt, mint tévé előtt. Kósa Éva és Vajda Zsuzsa Szemben a képernyővel című szakirodalma szerint, hazánkban az óvodáskorú gyermekek heti 9 és fél órát töltenek televízió nézéssel (Kósa, Vajda, 1999). Ezt az adatot összehasonlítva a kérdőív alapján megkapott eredménnyel, láthatjuk, hogy eltérnek egymástól. Ugyanakkor, nem olyan nagymértékben, hiszen részben alátámasztja a szakirodalomban szereplő adatot a kérdőívem eredménye, részben meg rámutat, hogy ezekben az óvodákban nagy arányban vannak azok a gyerekek is, akik csak maximum 4 órát tévéznek hetente. Valószínűnek tartom tehát, hogy a szakirodalomban szereplő adat az, amely reprezentatív képet ad korunk óvodáskorú gyermekeinek a tévénezési szokásairól. Véleményem szerint ez esetben meg egy elitréteggel van dolgunk, akik úgy nevelik gyermekeiket, hogy ne töltsenek el olyan sok időt a tévékészülékek előtt. Hiszen a kérdőívben szereplő 61 gyerek 30% csak heti maximum 4 órát néz televíziót.

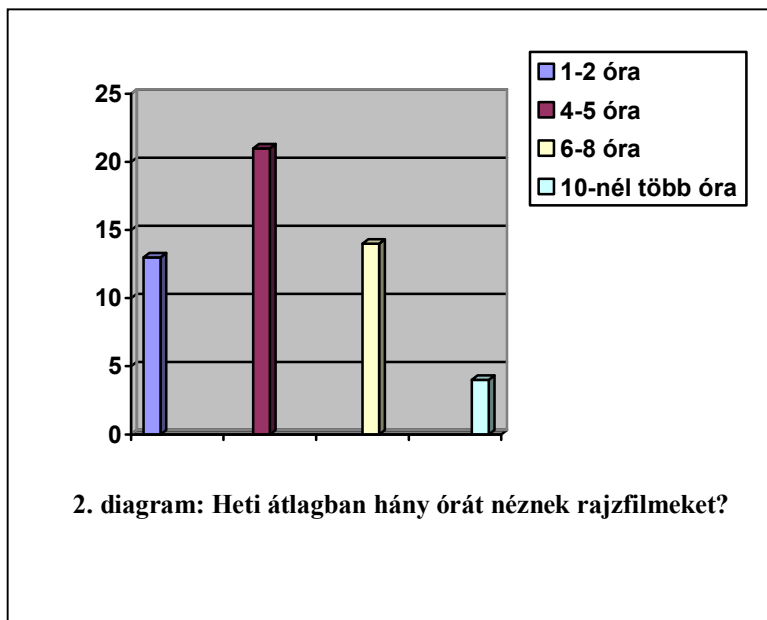
3.2.3 „Most nem, most megy a sorozatom!”

A válaszadók közül 47-en gondolják úgy, hogy őket egyáltalán nem befolyásolja a tévénezés, a programok szervezésében. Öt szülő a csak „kismértékben” szöveget húzták alá. Ez alapján, a korábbi elgondolásom, miszerint a családok programjait jelentősen befolyásolják a tévéműsorok, helytelen. Bár a szakirodalmakban olvasottak alapján azt állíthatom, hogy az embereket észrevétlenül is manipulálják a reklámok, s így befolyásolják a vásárlási szokásunkat, így tehát a tévében látott más műsorok is könnyen befolyásolják az

emberek döntését, például, hogy a szeretett tévéműsor idejére nem terveznek más programot. Ezért úgy gondolom, hogy ezen szülők, mint az korábban is mondtam az elithez tartoznak, hazánk és a világban élő emberekre azonban nem ez a jellemző.

3.2.4 Heti hány óra rajzfilmnézés?

A tévézési és rajzfilmnézési arány nem egyezett meg mindenhol, ami ugye azt mutatja, hogy nem csak rajzfilmeket, hanem filmeket is néznek, vagy számítógéppel is foglalkoznak a gyerekek. Az ötvenkettő megkérdezett közül, 14 családban eltérő a tévézés időtartalma és a rajzfilmnézés időtartalma. A családok közül

13-ban néznek a gyermek 1-4 óra közötti időintervallumban rajzfilmeket, 21 családban töltenek 4-5 órát rajzfilmnézéssel, 14 családban 6-8 órás rajzfilmnézési idő van, és csupán 4 családban néznek a gyermekek heti 10 óránál többet mesét. Összevetve az első diagrammal, láthatjuk, amit korábban is említettem, hogy nem csupán rajzfilmeket néznek a gyerekek. Heti átlagban a legtöbben (21-en) 4-5 órát néznek rajzfilmet. A hipotézisem erre vonatkozó része pedig, nem bizonyult igaznak.

3.2.5 Milyen eszköz?

Azaz érdekesség figyelhető meg, hogy összességében ugyanannyi gyermek néz rajzfilmeket DVD-lejátszón, mint televízión, és természetesen már nagyon kevesen néznek videón. Ennél a kérdésnél több választ is meg lehet jelölni, így tehát a számok jóval többet adnak ki, mint amennyi szülő kitöltötte a kérdőívet. Harminckilencen néznek tévén is és DVD-lejátszón is rajzfilmeket, tehát a megkérdezettek 75%-a használja mindkét eszközt ilyen nagy százalékban. Csak 5-en néznek ma már videón meséket, a megkérdezettek 10 %-a, és összesen 18-an néznek már számítógépen is rajzfilmeket, ez a családok 15%-ára jellemző

Ami viszont még érdekesség, hogy volt olyan család, ahol nem volt tévé, csak számítógép és azon néznek a gyermekek meséket. Mikor ezt a kérdést fogalmaztam meg, arra a válaszra

számítottam, hogy a legtöbben televízión néznek rajzfilmeket. Valószínűnek tartom, a most számomra olyan furcsa tény, a családban nincs tévé, csak számítógép, a jövőben elég gyakori lesz. A gyerek úgy fog felnőni, hogy tudja majd a gépet használni, és azon meséket nézni. Bár ez a jövőkép elég sötét, és valószínűleg tenni fognak az óvópedagógus azért, hogy ez az állapot nehogyan fenn álljon, mert mindenképpen ártalmas a gyermekre nézve. Főleg ha interneten akar majd a gyermek meséket keresni, a reklámok és képek olyan garmadával találkozna össze, amit semmi kép sem tudna az ő lelkivilága sérülés nélkül feldolgozni.

3.2.6 Közös vagy saját készülék?

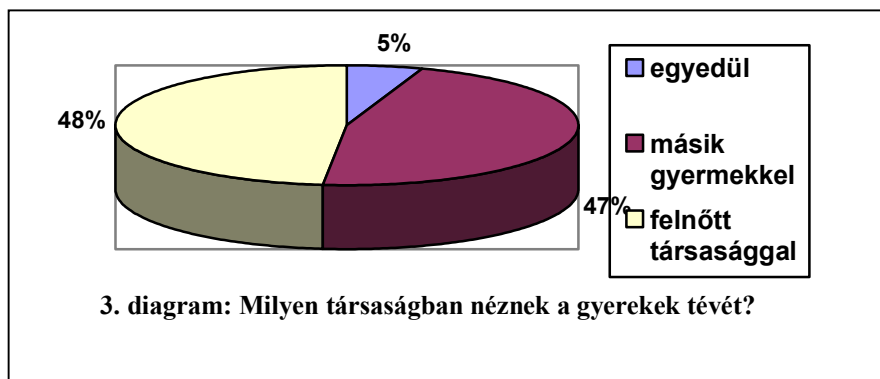
Itt sem azt kaptam eredménynek, amit korábbi gondoltam. Úgy gondoltam, hogy a gyermekeknek nincs még ilyen korban saját tévé készülékük. Bár jóval nagyobb azoknak a száma, akik a családi tévén nézik a műsorokat, de előfordul, hogy a gyerekeknek lehetőségük van saját televíziójukon tévézniük. Azt tartom valószínűnek, hogy az ilyen szobákban már, nem csak óvodáskorú gyerek alszik, hanem már iskolás esetleg, középiskolás és így az óvodás gyermek is tud más műsort nézni ha a szülők számára nem ajánlott tévéadást néznek. Ez a megkérdezettek közül 6 családra jellemző, az 52-ből, a maradék 46-ban közös televízión néznek tévét a gyerekek és ezt az arányt elég kedvezőnek tartom.

3.2.7 Moziban?

Erre a kérdésre – Moziban is néznek-e gyermekei rajzfilmeket? – összesen 30-an írták azt, hogy nem viszik a gyerekeiket moziba, több mint a fele a megkérdezetteknek, és 22-en viszik őket (a legtöbben azt írták a vonalra, hogy ritkán). Hát igen, körül belül erre az eredményre számítottam. Hiszen a mozi drága is és időigényesebb, mint leülni otthon a tévé elé, vagy DVD-lejátszó segítségével ugyanolyan minőségben megnézni egy egész estés filmeket. A szakirodalomban is olvastam, hogy a televízió elterjedésével a moziba járók száma rendkívül nagymértékben csökkent, Kósa Éva és Vajda Zsuzsa azt írják közös könyvük egyik fejezetében, hogy „Németországban 1956-ban minden egyes állampolgár évente 15-ször ment moziba. 1986-ra ez a szám évi 1,7-re esett vissza. (A csökkenés azóta megállt, és az utóbbi években enyhe növekedést mutat).” (Kósa, Vajda, 1999:23).

3.2.8 Egyedül vagy társsal?

Ennél a kérdésnél – Gyereke(i) egyedül vagy társaságban néznek rajzfilmeket? – három lehetőséget adtam meg: egyedül néz, más gyerekekkel (testvér, barát), vagy felnőtt társasággal. A legkevesebben, összesen hárman,

néznek egyedül tévét a leggyakrabban ezek közül a gyerekek közül. A másik kettő megoszlik majdnem fele-fele arányban, csak egyetlen eggyel húzták alá többen a „felnőtt társasággal” szöveget, tehát 28-an, és 27-en vannak azok, akik másik gyerekekkel többnyire testvérral néznek, ezt sok szülő aláhúzta. A kérdés leírásakor, arra gondoltam, hogy a legtöbben a testvérükkel vagyis, másik gyerekekkel néznek televíziót, noha ez a gondolatom nagy arányban nem érvényesült, de a kisszámú minta vétel miatt, valószínűleg nem reprezentatív eredmény ez. Az eredmények, hogy többen néznek felnőtt ill. más gyerek társaságában rajzfilmeket, elfogadottabb és támogatottabb az óvodapedagógus szakma által.

3.2.9 A szülők megszokták-e beszélni a gyerekekkel a tévében látottakat?

A szakirodalmak és a személyes interjúk alapján kizártnak tartom, hogy lenne olyan gyerek, aki ne kérdezné meg a szüleit valamiről, amit nem értett a tévében, ezért érthető, hogy senki nem húzta alá válaszként az a megadott variációt, hogy nem, nem szokták megbeszélni az érthetetlen dolgokat. A többi három lehetőség: a néha, gyakran és az igen, minden alkalommal volt. Szakmai közvélemény által támogatott lenne, ha más óvodákban is az lenne a végeredmény, hogy a szülők több mint fele gyakran megbeszéli a tévében látott, gyermek számára nehezen érthető dolgokat. Többen aláhúzták, az igen, minden alkalommal szöveget, mint a néha felíratot. Szám szerint 11-en húzták alá a néha, 30-an a gyakran válaszokat, és 14 család szokta minden alkalommal megbeszélni a tévében látottakat.

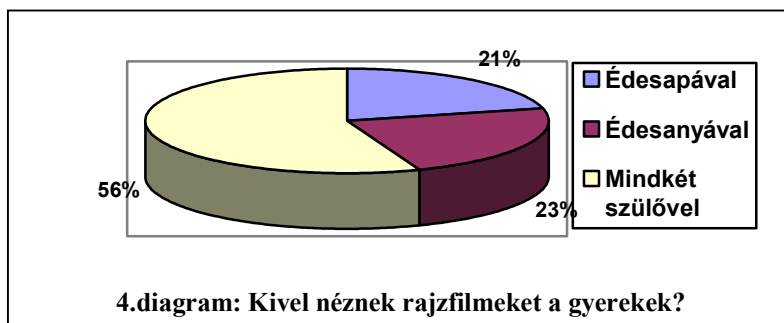
3.2.10 A gyermekek vagy a szülők tartják fontosnak a filmnézést követő megbeszélést?

Az előbbieket és az erre a kérdésre kapott válaszok alapján, az erre a kérdésre, vonatkozó hipotézisem részben bizonyult csak helyesnek. Csupán három szülő húzta alá, hogy a gyerek

tartja fontosnak, hogy megbeszéljék az érthetetlen jeleneteket. További 10 szülő gondolja egymaga úgy, hogy fontos a megbeszélés, és 39 családban vannak közös véleményen a szülők és a gyerekek, tehát ezekben a családokban mindenki fontosnak tartja, hogy a gyermek fejében „rend” legyen. Az előző kérdésre összesen 44-en adtak, a szakmabeliek közvéleménye szerint helyes feleletet, hogy gyakran vagy minden alkalommal megbeszéljük a dolgokat. Ennél a kérdésnél összevonva, a csak a szülők által fontosnak tartottak számát, az együttesen gondolkodókkal 49-et kapunk. Ez azt mutatja, hogy a gondolat, a szándék nem marad meg csak a fejben, hanem úgy is tesznek, meg is valósítják ezt a szakmai szemmel nagyon fontosnak és helyén valónak tartott gondolatot.

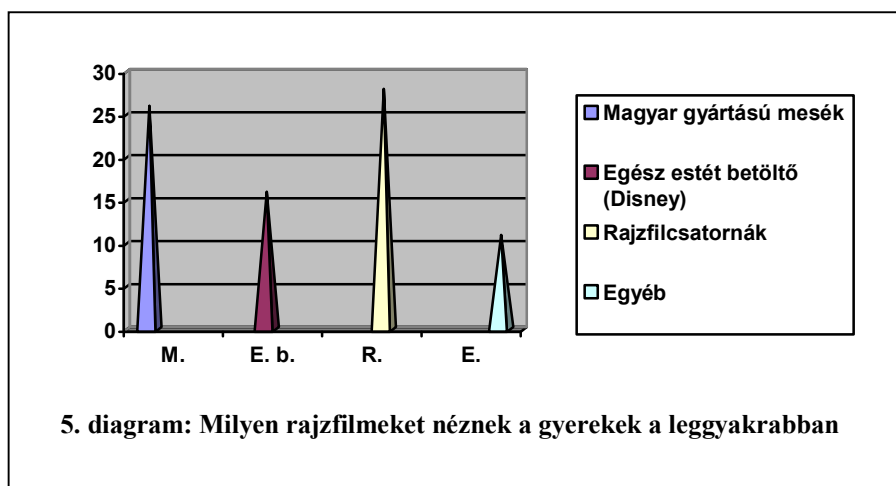
3.2.11 Édesapjával vagy az édesanyjával néz gyakrabban rajzfilmeket a gyerek?

Ugyan erre az eredményre számítottam vagyis, a szülők valóban azonos gyakorisággal néznek a leginkább tévét a gyermekeikkel, de az mindenképpen meglepő eredmény lett számomra, hogy az édesapjukkal, hasonló arányban néznek televíziót a gyerekek, mint az anyjukkal. Az édesapjukkal gyakrabban összesen 10 családban, édesanyjukkal 13 családban néznek a gyerekek tévét. A legtöbben tehát közösen, azaz 28-an néznek televíziót a gyermekeikkel.

3.2.12 Milyen jellegű rajzfilmeket néznek a gyermekek a legszívesebben?

Nagy különbség, hogy a gyerekek mit szeretnek nézni és a szülők mit szeretnének, ha néznének a gyerekek. Ezért mindkettőre rákérdeztem. Több szülő, nem tudta

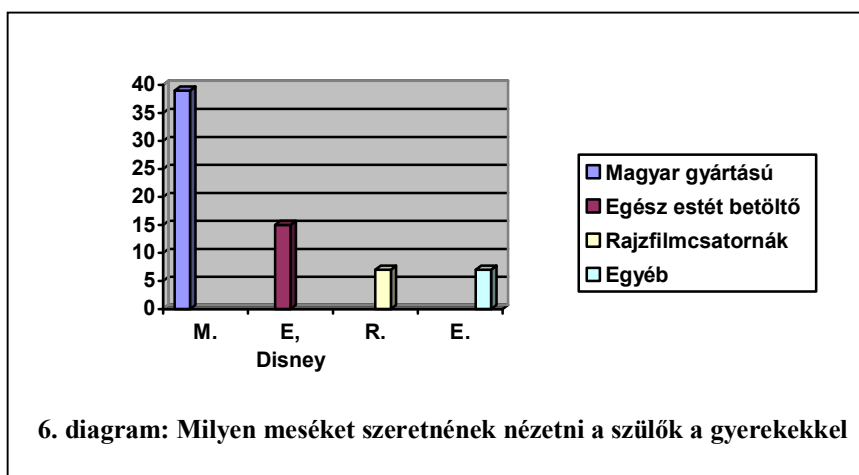
eldönteni, hogy milyen jellegű mesét szeret nézni a gyermeke, ezért többet is bejelölt, ezért

nem egyezik összeadva az összesített ötvenkettes számmal. Ez esetben helyesnek bizonyult a korábbi elgondolásom, miszerint a legtöbb gyerek a rajzfilmsatornákat szeretik nézni. A megkérdezettek közül, 27-en nyilatkoztak, úgy, hogy az ő gyermekeik szívesen néznek magyar gyártású rajzfilmeket, és ez a szám csak eggyel marad le a rajzfilmsatornákat kedvelők számától. A színvonalas Disney mesék sem maradnak le nagyon a 16-os számukkal, ugyanakkor jó minőségű egyéb rajzfilmeket soroltak fel a szülők, amiket a gyermekek még szívesen néznek. Néhány példát felsorolok ezek közül: Bogyó és Babóca, skandináv mesék, Jim-Jam csatorna, Micimackó. A Bogyó és Babóca címet sokszor láttam leírva, ezért kicsit utána néztem a mesének, és nagyon aranyosnak és mindenekelőtt nevelő, és tanító mesének találtam. Bogyó egy csigabiga, Babóca meg katicabogár, Bartos Erika által írt történetek nagy kedvesek, és úgy találtam, hogy Pogány Judit hangja, aki a mesélő, tökéletesen illik ahhoz a kedves figurákkal benépesített világhoz. A zene meg a sokak által ismert, és népszerű Alma együttes, akiknek a dalai és zenéi pontosan a gyerekeknek íródtak.

3.2.13 A szülők milyen meséket nézetnének a gyermekeikkel?

Mit szeretnének nézetni a szülők a gyermekikkel, a legtöbben magyar gyártású színvonalas, többnyire a régebbi gyártású rajzfilmeket, vagy a már modernebb változatban is létező Magyar népmeséket, mely választás az óvópedagógusok között is támogatott. Ez az arány a diagramon kitűnően látszik, a magyar gyártású mesék oszlopa legmagasabb, ami számban egész pontosan 39. Az egész estét rajzfilmeket is díjazták azért a családok, számban kifejezve ez 15 családot jelent, a maradék egyenlően megoszlik, 7 szülő nézetne a gyermekével egészestét betöltő, Disney vagy egyéb más gyártású meséket, és szintén heten vannak azok a szülők, akik egyéb más általuk helyesnek ítélt rajzfilmeket nézetnének gyerekeikkel. Én a következő eredményre gondoltam, a szülők nem rajzfilmsatornákat nézetnének a gyermekeikkel, hanem egész estét betöltő rajzfilmeket. Azonban a legnagyobb

arányban a magyar gyártású meséket mutatnák meg jó példának a szülők. Ez alapján, a kérdőív alapján, a mai szülők jelentős része, tudja, hogy milyen jellegű meséket szerencsésebb

nézetni a gyerekekkel, melyek azok a mesék, amikből tanulnak a gyerekek, a közvélemény, és a szakmabeliek szerint.

Összehasonlítva a két diagramot, az előzőt és ezt, láthatjuk, hogy elég nagy az eltérés, noha mindkét ábrán, magas a magyar gyártású mesék oszlopa, a rajzfilmcsatornák oszlopa lényegesen nagyobb az ötös számú diagramon, mint a hatos számún. Ez azt jelenti, hogy a gyerekek nem minden, sőt sok esetben nem hallgatnak szüleikre, hogy melyek a jó minőségű mesék és melyek rossz minőségű, silány mesék, rajzfilmsorozatok. Meg azt is jelenti, hogy a gyerekeknek sajnos igenis tetszenek azok a rajzfilmek, amiket a Mini-maxon, nagy a Cartoon Network-ön vetítenek. Az elképzelhető, hogy néhány gyerek azért nézi ezeket a csatornákat, mert tiltják otthon, és az mindig jobban érdekli a gyermeket, hogy mi az, amit ő nem nézhet. Ezen a helyzeten, a szakmabeliek véleménye, pedagógiai tapasztalatok szerint, a szülő még több, és erősebb tiltással, szidással nem segíthet, de ha a gyermeknek elmondja a véleményét, és esetleg érvel is, hogy miért tartja rossznak azokat a meséket, akkor van esély arra, hogy a gyermeknek is ez lesz a véleménye majd azokról a rajzfilmekről. Ez persze csak kicsit idősebb korokban, fog kialakulni, és csak akkor, ha a szülőnek van szava, tekintélye a gyermek szemében.

3.2.14 Fontos-e a rajzfilmek mellett a mesehallgatás?

Ez volt az a kérdés, amire az összes megkérdezett szülő igennel felelt. Bár nekik egy kicsit másképp volt megfogalmazva ez a kérdés (lásd kettes melléklet). Ezzel a hipotézisem alá lett támasztva. Sok szülő azt is oda írta a vonalra, hogy mikor szokott felolvasni: minden este, hétvégenet ebéd után is. Ezek a szülők fontosnak tartják, hogy felolvasnak porontyaiknak, hogy a képzeletük, a szókincsük fejlődjön és hogy a feszültség és a stressz, ami a nap folyamán felgyűlt bennük, levezetődjön és feloldódjon. Így nyugodtan fognak tudni aludni, és valószínűleg nem fognak rosszakat álmodni.

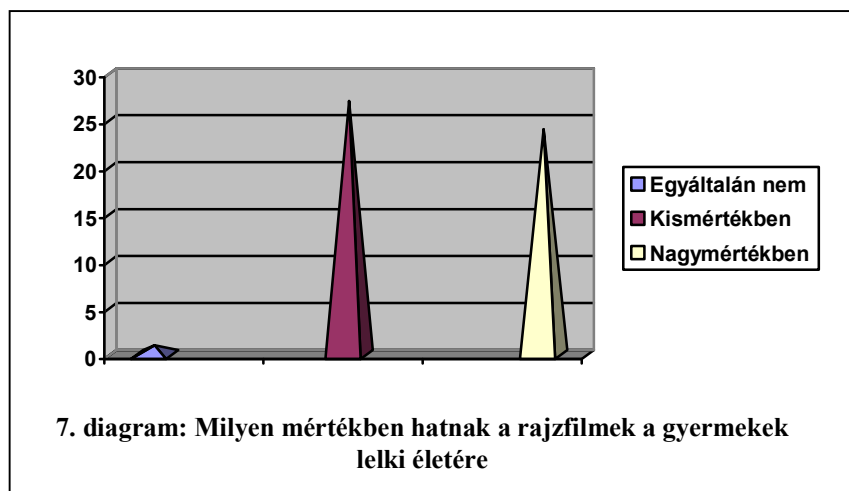
3.2.15 A rajzfilmek hat-e a gyermek lelki életére?

Az én véleményemmel a kérdőíveket kitöltő szülők nem értettek egyet, így hipotézisem megdőlt. A legtöbben, huszonheten, úgy gondolják, hogy a rajzfilmek csak kis mértékbe befolyásolják a gyermekek lelkivilágát. Ez az eset csak, akkor állhat fenn, ha a gyermek keveset néz televíziót, vagy a szülőkkel együtt néz és akkor nem ijed meg, megérti az érthetetlen dolgokat, mert választ kap rájuk, és azért nem fél, mert az édesanyja édesapja közelében biztonságban érzi magát, így látom ezt a személyes interjúk alapján. Összesen huszonnégy szülő ért egyet velem, hogy nagymértékben befolyásolja a gyermekeket a

rajzfilmek, és csupán egy szülő gondolja úgy, hogy egyáltalán nem gyakorolnak semmilyen hatást a rajzfilmek a gyermekekre.

Valószínűleg azért gondolhatja így, mert nem néznek annyi tévét, vagy csak fejlesztő hatású

meséket néznek, aminek a jótékony hatását észrevétlenül a gyermekébe ivódik.

3.2.16 Milyen típusú rajzfilmek befolyásolják pozitívan, ill. negatívan a gyermekek személyiségfejlődését?

Az én elgondolásom szerint sorolták be a rajzfilmeket a szülők a két csoportba. Általában azok a rajzfilm címek kerültek a pozitívan befolyásoló felirat alá, amiket én is oda soroltam volna. Sokan nem konkrét példákat írtak, hanem leírták, hogy a milyen típusú rajzfilmek azok, melyek jó hatással vannak a gyermekekre. Barátságról szóló, egy adott problémáról szóló, amit közösen oldanak meg a mesehősök. De ugyan így a negatívhoz is sokan jellemzőket írtak csak, agresszív, harcos, verekedős rajzfilmek. De azért sokan írtak példákat is: a negatívhoz talán a legtöbbször a Cartoon network sorozatai, illetve maga az egész csatorna került leírásra, volt, aki az animéket nem kedvelte kifejezetten és ezt sokan mások is így gondolták, csak máshogy fogalmazták meg, sokszor nem szakszerűen (Dragonball, Pokemon). Volt egy szülő, aki szintén beleesett abba a csapdába, hogy nem úgy fogalmazott, ahogy az helyes lett volna, szóval értettem, mit ért az alatt, hogy „negatív érzelmeket közvetítő mesék, fájdalomról, szenvedésről”, de ez így nem helyes, nem igaz. Ezek mind nagyon fontosak egy mesében. Hiszen az életben is sokszor fog találkozni szenvedéssel és fájdalommal. Sőt, hogyha más találkozott is, a szülők elválása, vagy családtag elvesztése miatt, akkor főleg szüksége van olyan mesékben, ahol azt látja, hogy mások is szenvednek, de a mesehős végül győzedelmeskedik ezeken a bajokon, túléli, és nem adja föl. A kedves szülő tehát gondolom arra, gondolhatott, amire a többi szülő is, hogy azok a mesék, ahol durva jelenetek vannak, állatokat kínoznak, vagy embereket azok valóban szörnyű hatással lehetnek a gyermekekre, de a szenvedéssel és fájdalommal találkozniuk kell.

Sokan olyan meséket soroltak fel, amikből elsősorban tanulni tudnak a gyerekek, noha ezt sokszor észre sem veszik. Például, Varázslatos iskolabusz, Egyszer volt az élet, Eperke, ezek mind-mind azzal a céllal jöttek létre, hogy valóba valamilyen információt közvetítsenek a gyerekek felé. A Varázslatos iskolabusznál ki emelném, hogy a végén minden egyes történetnek, van egy olyan rész, ahol a producert hívják fel a gyerekek, hogy ez vagy az nem stimmel a történetben, és akkor a szintén rajzolt producer figura válaszol a kérdésekre. Így nem hagyva sem üres foltot a történetben, sem pedig hamis képet a gyermekben. Aztán természetesen sok olyan mesét is felsoroltak, amik „csak” történeteket mutatnak be, elsősorban olyanokat, amiket a gyermek is átélhet még, vagy már átélhetett, ilyen rajzfilmek pl.: Frenklin, Thomasz, Kockásfülű nyúl, Mazsola és tádé. Aztán még vannak az olyan mesék, melyeket felsoroltak, amik kedves humoros történeteket mesélnek el, vagy tanulságosokat: Mátyás király meséi, Magyar népmesék, Futrinka utca, Süsü a sárkány. Igaz lehetne vitatkozni, hogy a kedves és jó szerepben álló sárkány, nem zavarja-e meg a gyerekeket, hiszen a sárkány egy tipikusan gonosz szereplő, és a kisgyerekek általában azok a mesék az érthetők, ahol megvan egyértelműen, hogy ki a rossz és ki a jó, és ezek semmiképp sem mosódhatnak össze, hogy de valaki ez is az is. De egy nagyobb gyerek már megérti, szóval az inkább már a 6-7 éves korosztálynak való.

Volt egy érdekes rajzfilm, amit az egyik szülő a pozitív mesékhez, a másik szülő a negatívokhoz írt. Ez volt a Tom és Jerry, nos igen, ez egy nehéz kérdés. Én is néztem gyerekként ezt a rajzfilmsorozatot és mindig rettenetesen élveztem. Az egér (Jerry) mindig megszökött az őt állandóan üldöző kandúr (Tom) elől. Az egész sorozat az üldözéses jelenetek agresszív cselekedeteivel van tele, szögbe lép, baltával levágják a macska farkát, rávernek kalapáccsal, leesnek valahonnan jó magasról. Ezek mind-mind úgy gondolom rossz hatással vannak a gyerekek gondolkodására, mert azt hihetik, hogy ezek a valóságban ha megtörténnének, akkor is talpra ugorna a macska és futna tovább. Ugyanakkor a kandúr és az egér jó barátok, sok rész vége ezzel fejeződik be, hogy karonfogva vagy vígan egymást üldözve távolodnak a végtelenbe.

Tehát előfordul, hogy egy rajzfilmről sem lehet könnyen megállapítani, hogy az most vajon milyen hatást gyakorolhat a gyerekekre. De az biztos, hogy mindig vannak kivételek, lehetséges, hogy egy ártalmatlannak tűnő mese után a gyereknek szörnyű rémálmai lesznek, és az is előfordulhat, hogy egy durva, erőszakkal teli rajzfilm semmiféle viselkedési, és gondolkodási változást nem okoz egy kisgyermekben.

3.2.17 Szerepjáték?

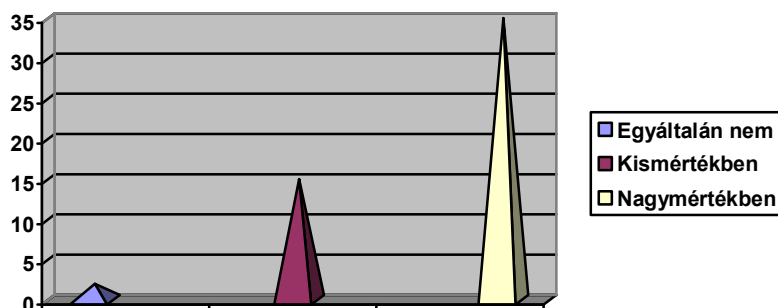
Harminchárom szülő szerint bújna gyermek szívesen egy rajzfilmfigura vagy egy mesehős bőrébe, de akadnak szép számmal, akik nem szívesen játszanak ilyet, összesen 19 szülő jelölte meg ezt a választ. Van olyan kisgyerek, aki az „Égigérőpaszulyt” már megmászta, és hegedűn játszott, mint a szegény ember, és Fehérlófiaként sárkányokkal küzdött. De persze vannak kislányok, akik a játéukban tündérek voltak, (volt, aki név szerint Csingilin), vagy másvalaki világszép királykisasszonyként lépkedett, vagy valaki más Disney hős, Wall-e, a Verdából az egyik versenyautó volt. A szülők szerint főként a fiúkra jellemző, hogy gőzmozdonyként viselkednek (Thomasz) vagy szuperhősként, de azok közül, akik azt húzták alá, hogy nem játszanak ilyeneket, azok többségében szintén fiúk. A lányok szívesen játsszák el, hogy ők a Barbi vagy Hapupipőke, esetleg Angelina a balerina. Összességében tehát, több gyermek szeret szerepeket eljátszani, mint akik nem, és főleg a fiúkra jellemző, hogy mellőzik ezt a játékformát, talán „gyerekesnek” tartják. De lehet, hogy csak még nem próbálta ki, vagy egyszerűen nincs hozzá kedve. Százalékban kifejezve, a családokban 63%-ban szeretnek a nebulók szerepeket eljátszani, és 37%-ban nem. Több kisgyerekre számítottam, azok közül, akik szeretnek szerepekbe bújni, kicsit meglepődtem ezen az arányon.

3.2.18 A tévé hat-e a gyerekek agresszivitására?

A szülők nagyrészt úgy gondolja, hogy az agresszió nagymértékben hat, és ez az elgondolása a legtöbb pedagógusként dolgozó szakembernek, hipotézisem ez esetben teljesen helytálló. Bár fontos lenne, hogy ezen információ alapján neveljék gyermekeiket a helyes tévé nézési szokásokra.

Az azonban, hogy volt olyan szülő, aki úgy gondolja, hogy semmi hatással nincs a gyerekekre a tévében látott

megszámlálhatatlan agresszív jelenet, azon megdöbbentem, igaz, hogy az egyik szülő oda írta, hogy „ok: azt nem nézheti meg”, de a másik szülő válasza meglepő volt, főleg, hogy semmiféle

8. diagram: Milyen mértékben hat a tévében látott agresszió a gyermekekre?

indoklást nem fűzött hozzá. Viszont összességében 35 szülő húzta alá a nagymértékben felíratot, tizenöten a kismértékben-t és csak ketten az egyáltalán nem-et. Mindazonáltal a szakirodalmak alapján úgy gondolom, hogy a tévében látott agresszió hatása, nem lesz túl erős, ha a gyermeknek egy biztos érzelmi háttére van. Kérdezhet, választ kap, szeretettel és gondoskodással veszik körül. Így valószínűbb, hogy a gyerekek helyesen értelmezi a tévében látottakat. Tehát csak a biztos érzelmi háttérrel rendelkező gyermekekre lehet kis hatással az agresszió, ellenkező esetben nagymértékben.

A felállított 5 hipotéziseim közül egy darab bizonyult helytállónak, három részben állta csak meg a helyét, és összesen egy hipotézisem dőlt meg.

4. Két rajzfilm (Vacak, a hetedik testvér, Oroszlánkirály) gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálata. Interjúk elemzése

Interjú készítettem öt óvodáskorú gyermekeket nevelő családdal. Az interjúm elkészítése során szintén a Nádasdi Mária által ajánlott interjúkészítési javaslatokat vettem figyelembe. A két rajzfilm, az Oroszlánkirály és a Vacak, a hetedik testvér, gyerekekre gyakorolt hatását vizsgáltam. Mindkét filmet megnéztem a gyerekekkel, és utána tettem fel nekik kérdéseket. Természetesen a két filmet, ha tehettem, nem egymás után, hanem két külön napon néztem meg velük. Ha volt rá lehetőségem, a szülőket is meginterjúvoltam, az ő személyes véleményükre is kíváncsi voltam. Ebben a fejezetben először a filmek történetével foglalkozom, azután a filmekről olvasott forrásokkal és végezetül az interjúk elemzésével.

4.1 Történeti szál: röviden mindkét filmről

Először röviden a két film alkotóiról szeretnék írni, Walt Disney, Koltai Jenő és Hernádi Tibor életéről és filmes karrierükről.

Walter Elias Disneyként látta meg a napvilágot az Illinois állambeli Chicago városában, 1901. dec. 5-én. Apja Elias Disney Kanadából áttelepült farmer, ír származású, és Flora Call német származású anyja negyedik fiaként, ő maga amerikai állampolgár volt. Szüleivel együtt 1906-ban egy Marceline melletti farmra, Missouriba, majd 1910-ben Kansas Citybe költözött. Tanulmányait a Kansas City Public School District-ben (1907-1910) kezdte, és a Benton Grammar

8. kép: Walt Disney

School-ban (1910-1911) folytatta. Filmes karrierje világhíróvá és halhatatlanná tette, ehhez a sikerhez sokban hozzájárult, hogy a filmjei színvonalára különös hangsúlyt fektetett, sokat aggódott értük: „Mindig kísértett egy lidérces álom: azt álmodom, hogy valamelyik filmem a művészfilmek színházában végzi. És reszketve ébredek” mondta egyszer Walt Disney (Féjja, 1979). Élete során ő kapta a legtöbb Oscar-díjat: 59 alkalommal jelölték, melyből 26

alkalommal nyerte el a díjat (23-t a filmjeiért és 3 emlékdíjat). Az egyik díjátadó rendhagyó volt: 1939-ben a Hófehérke és a hét törpe című rajzfilmjéért egy nagy és hét kisebb méretű Oscar-díjat vehetett át. (Csala, 1994) 65 évesen 1966-ban halt meg a burbanki Disney Stúdióval szembeni kórházban, halálakor részvényei darabonként 69 dollárt, összesen 18 millió dollárt értek. (Schickel, 1972; Csala, 1994)

Koltai Jenő több filmet is rendezett, többek között a magyar gyerekek által mindig is közkedvelt Mézga családot (1972), ami egy fantasztikus magyar rajzfilmsorozat. A Vacak a hetedik testvér című mesét és annak folytatását is ő rendezte. Koltai sajnos a Vacak végét már nem érte meg, nélküle kellett befejezni a rajzfilmet. (Vidovszky, 1996)

Hernádi Tibor egy rendkívül tehetséges grafikus és rendező volt. Több filmet is rendezett, többek közt az 1972 Gusztáv és a légy című részt, mely a Gusztáv sorozat egyik epizódja volt. A Vacak 1994-es és 96-os filmjét is ő rendezte társával, Koltai Jenővel. A Sárkány és a papucs című szintén magyar rajzfilmet is ő rendezte, amit 1989-ben adtak ki. (Orosz, 2012)

4.1.1 Oroszlánkirály

A Disney-stúdió volt a megalkotója az Oroszlánkirály című rajzfilmnek. Az Oroszlánkirály (*The Lion King*) egy 1994-es animációs film a Walt Disney Feature Animation készítésében, a Walt Disney Pictures forgalmazásában. A Disney 32. egész estés rajzfilmje a harmadik legnagyobb bevételt hozó animációs film mind az Egyesült Államokban, mind világviszonylatban. A film három Oscar-díjat és két Golden Globe-díjat nyert el. Zeneszerzője Hans Zimmer, szintén Oscart kapott a csodálatos zenéért, amivel a rajzfilmet gazdagította.

9. kép: Simba bemutatása

Az Oroszlánkirály története a képzeletbeli afrikai Büszke Birtokon játszódik, ahol Mufasa, egy oroszlán királyként uralkodik a többi állat felett (hagyományosan az oroszlánt tartják az „állatok királyának”). A film kezdetén Rafiki, a mandrill sámán bemutatja Simbát, Mufasa király és Sarabi királynő fiát a Trónszirt körül gyülekező állatalattvalóknak (lásd 9. kép).

Mufasa fivére, Zordon rájön, Simba születésével elvesztette a jogot, hogy a Mufasát követő király ő lehessen, így azt tervezi, hogy megöli Simbát és Mufasát annak érdekében, hogy elfoglalhassa a trónt. Zordon bogarat ültet Szimba fülébe azzal, hogy az elefánttemetőről, egy a Büszke Birtok határain túl eső területéről mesél neki, ahova Simbának tilos mennie. A kis oroszlán nem engedelmeskedik apja parancsának és elviszi barátját, Nalát (egy lány oroszlánkölkyöt) a temetőbe. Itt a kölyköket Shenzi, Banzai és Ed, Zordon hiéna csatlósai kergetik meg, Mufasa azonban megmenti a kicsiket.

10. kép: Mufaszát lelöki Zordon

A király ugyan leszidja fiát, azonban hamar kibékülnek. Mufasa az égre tekintve pedig elmondja fiának, az összes csillag az égen egy-egy halott király lelke, így ha meghal, akkor ő is oda fog kerülni. Másnap Zordon egy gnúcsordát üldöztet egy közeli szurdokba, hiénái segítségével, ahol Szimba így csapdába kerül, Mufasa pedig hírmondójával, a szarvcsőrű

madár Zazuval fia segítségére sietni. Zazu visszarepülne segítséget hozni, csak hogy Zordon leüti Zazut. Simba egy korhadt faágon kapaszkodik, ahol Mufasa rátalál, és egy kőszirtre lerakva megmenti fia életét, csak hogy ő maga visszasodródik a rohanó gnúcsorda közé. Mufaszának sikerül utolsó erejével felugrania egy sziklafalra, ahol azonban nem tud rendesen megkapaszkodni. Zordon

11. kép: Timon és Pumba befogadják Szimbát

pedig ebben a megfelelő pillanatban lelöki az egyik sziklaszirtról Mufaszát a mélybe, megölve ezzel a királyt (lásd 10. kép). Zordon ezután elhiteti Szimbával, hogy a fiatal oroszlánkölyök felelős apja haláláért, és arra ösztönzi, hogy elmeneküljön a Büszke Birtok határain túlra. A kis kölyök így önmagát szégyellve, bűnösnek érezve hagyja el apja birodalmát, nagybátyja pedig mindenkivel elhiteti, hogy Szimba és Mufasza a gnúcsorda áldozatai lettek, majd a hiénák támogatásával elfoglalja a trónt.

A történetek után a távoli sivatagban két jó barát, Timon, a szurikáta és Pumba, a varacskos disznó rátalál az eszméletlen Szimbára, akit ki is mentenek a keselyűk gyűrűjéből.

Egy rövid eszmecserét követően, hogy vajon érdemes-e egy oroszlánnal barátságot kötni, a

12. kép: Szimba és Nalá viszontlátás

duó saját mottójuk, a „Hakuna Matata” törvényei szerint neveli fel a kölyköt a dzsungelben. A 11. képen azt a pillanatot láthatjuk, amikor a két jó barát felvidítják kedves dalukkal Szimbát, ezzel befogadva magunk közé a kis elhagyatott oroszlánkölyköt.

Később, amikor Szimba felnőtt, összetalálkozik gyermekkori barátjával, Nalával, egymásba

szeretnek. A 12-es kép örömteli találkozás pillanatát mutatja. Nalá később beszámol róla, hogy Zordon zsarnokoskodó, nemtörődöm hozzáállása pusztulást hozott a Büszke Birtokra, és átadta a hatalmat a több száz idétlen és falánk hiénának. Arra kéri Szimbát, hogy térjen vissza, és foglalja el

13. kép: Szimba, saját tükörképében felfedezi apját

az őt megillető királyi trónt, de az visszautasítja, hiszen meg van elégedve jelenlegi boldog életével, ahol nem terheli őt felelősség. Valamint még mindig bűnösnek érzi magát apja

halálát illetően. Nala felelősségre vonja, és közli, hogy ez Szimba kötelessége, az a feladata, hogy megvédelmezze Büszke földjét.

Azon az éjszakán Szimba az égre néz, és felkiált apjához, amikor is feltűnik Rafiki, akit Szimba bolondnak hisz. A mandrill azonban a tudás és humor ötvözetével sikeresen meggyőzi Szimbát arról, hogy Mufasza lelke még benne él, később pedig Mufasza szelleme jelenik meg az égen, és a film egyik legemlékezetesebb jeleneteként megszólítja fiát, és emlékezésre készíti. („Emlékezz rá, hogy ki vagy!”) Szimba ezek után úgy dönt, visszatért a Büszke Birtokra. A törvényes trónörökös Nalával, Timonnal és Pumbával együtt hazatér, majd a trónszírtén szembeszáll nagybátyjával, és Mufasza halálának igaz történetére is fény derül, ahogy a meglehetősen magabiztos Zordon megpróbálja Szimba ellen hangolni az oroszlánhölgyeket. Mialatt Timon és Pumba kiszabadítják Zazut, adáz küzdelem tör ki az oroszlánhölgyek és a hiénák között, mialatt Szimba Zordonnal viaskodik. Hadakozásuk közben Zordon megpróbálja minden rosszért a hiénákat hibáztatni, és végül bevallja az oroszlánok előtt: ő ölte meg Mufaszát. A bosszúra éhes Szimba a mélybe lökhetné nagybátyját, de mint mondja, ő nem az a fajta, nem olyan, mint nagybátyja. („Nem vagyok olyan, mint te!”) Végül védekezésként lerúgja magáról támadó nagybátyját, aki így mégis csak a mélybe zuhan, lent pedig elfogják a hiénák - akik nem igazán vették szívesen, hogy Zordon őket állította be ellenségnek- és megölik bukott vezetőjüket, majd a vihar által okozott tűzben mind odavesznek. Ahogy a trónra jogosult király foglalja el a trónszírtet, a Büszke Birtok ismét zöldbe borul és kivirágzik. A film zárójelenetében Rafiki a magasba emeli Szimba és Nala újszülött kölykét, és az élet körforgása így folytatódik. A filmnek később folytatása is készült, Az oroszlánkirály 2 – Szimba büszkesége. A második rész Szimba király lányának, Kiarának felnövéséről és a számkivetett oroszlánok, Zordon nőstényoroszlánjaival küzdött harcáról szól. Kiarának a párja közülük kerül ki, Kovu, akit arra képezték ki, hogy megbosszulja Zordon halálát. De beleszeret Kiarába, így sikerül az oroszlánok között békét teremteni újra.

4.1.2 A hetedik testvér

Vacak, A hetedik testvér című rajzfilm Az Oroszlánkirállyal egy időben (1994), de más országban „született”. Magyar rendezői Koltai Jenő és Hernádi Tibor, a forgatókönyvírásnál nemcsak a rendezők, de a híres Dargay Attila is ott volt, aki több híres magyar mesét segített filmvászonra vinni. (pl.: Ludas Matyi, Vuk, Sárkány és papucs, Az erdő kapitánya)

Vacak, az autóból kidobott kiskutya, akit a nyuszi kölykök az út mentén találnak, játszópajtásuknak fogadják, és ki akarják „képezni” nyúlnak. Első ránézésre nem is tudják, hogy Vacak milyen állat, ezért meg is ijednek tőle, ami a 14. képen is látható. Az egyik versenyfutás közben Tasli, a nyúlcsalád egyik csemete, kiszalad a nyílt mezőre, ahol a héja rögtön észreveszi és karmai közé kaparintja. Azonban Vacak a

14. kép: Vacakot megtalálása

kutyák bátorságával és erős ugatásával, megmenti a kis nyuszt a héjától. A hálás kis nyuszik testvérükké fogadják őt, s ezután számtalan mókás és kedves bonyodalomba keverednek az erdő állataival. Nem mindennapi szenzáció az erdőben. Egy igazi "nyuszikutya".

Vacak magára haragítja az erdő lakóit, de végül mindenki belátja, hogy a kiskutyának helyén van a szíve, így befogadják őt. Vacak megismerkedik az erdő világával, a veszély fogalmával is, amit korábban nem ismert. A veszélyről egy dal is van a mesében, ami valóban félelmetes. Az igazi kalandok azonban csak ekkor kezdődnek: a vadorzók támadására

15. kép: Vacakot répával etetik a nyuszik

humoros és elszánt ellentámadással válaszolnak a kis nyuszik. Vacak vezeti őket, aki megtanította a nyuszikat arra, hogy bátran viselkedjenek, ne legyenek „gyáva nyulak”. Nem sokkal a vadorzók sikeres elijesztése után, az erdőben folyó patak a vihar miatt felduzzad, és eléri az üregi nyulak otthonának földalatti bejáratát. Vacak figyelmezeti barátait, és megmenti őket. Azonban szegény kiskutya megbetegszik, és hiába próbálják a

testvérkéi etetni, felvidítani az állapota nem változik. A pletykás szarka elmegy bagolydoktorért. Bagolydoktor elmondja, hogy Vacakot csak az emberek tudják meggyógyítani, rendes ételt tudnak neki adni, amitől erőre kap. A nyuszi testvérei elviszik az erdő szélén lakó erdész házához, aki unokájával lakik ott. A kislány nagyon megörül, amikor az ugatás hallatára kitekint az ablakon, és egy kiskutya fekszik a kutyaól előtt, amit még a

nagyapja készített korábban. A film végén aranyos dal van, akárcsak az elején, kedves szövege van, dallamos, és jó zárásnak.

Vidovszky György egyik cikkében a következőket írja a Vacakról: „A legújabb egész estés magyar animációs film a Walt Disney mesegyár érzelmes és látványos vonalát képviseli, talán ezért ért el olyan szép sikereket az amerikai videó piacon” (Vidovszky, 1996:61) „vukos” állatmeseként emlegeti, hiszen valóban hasonlít a főhős karaktere, az árva állatkölyök az erdőben. Továbbá a nyuszikat a Hófehérkében szereplő törpékhez hasonlítja: „A testvérek különböző jellemeiben a hét törpe filozofikus karaktereinek gyengécske mását ismerhetjük fel a nyuszik életét bemutató felvonásban. A rózsaszín orrú és kék szemű (!) nyuszi kölykök mozgatásának takarékos fázisolása sajnos még statikusabbá tette a hosszú bevezető részt. A mese második felében azonban két izgalmas akciójelenettel, a vadászok humoros és elszánt támadásával, valamint a vihar okozta katasztrófa magával ragadó pillanataival ajándékozzák meg a kitartó nézőt az alkotók” (i.m.61) Véleményem a fentiek alapján megegyezik Vidovszky Györgyével, az elejét én is vontatottnak találom már, bár gyerekként nem éreztem így. A Vacak megjelent könyvben is, a Magyar Könyvklub adta ki keménykötésű könyvként 1999-ben, óvodák polcain is megtaláltam már.

Az Oroszlánkirályról Amaryllis Tamás írt egy fantasztikus cikket, aminek a következő az első két bombasztikus mondata, melyek szerintem telitalálatok: „Szimba, az oroszlánifjú története nevelődési rajzfilmregény, „egy centiméter igaz költészettel”, háromezer méter szarkasztikus képi humorral. Elton John melódiái, a szellemes dalszövegek (Csörögi István magyarítása és szinkronrendezése), a briliáns komputeranimáció meseeposszá minősítik a fürgelábú gnúkat, acsargó hiénákat, varacskos disznót és sámántehetségű páviánt felvonultató produkciót.” – fantasztikusan összegzik a film hangulatát. (Amaryllis, 1994:58) Az Oroszlánkirálynak azonban készült egy „felújított” animált változata, ahol a kétdimenziós figurák mögé háromdimenziós háttérrel raknak, ez esetben például a sivatagi vihart készítették el így. (Csillag, 2005) Strommer Nóra véleményével, mely szerint a Madagaszkár „mese talán legnagyobb erénye az, ahogy a Disney Oroszlánkirályával szemben bemutatja az állatok királyát.” nem teljesen értek egyet (Strommer, 2005:60). Annyiban igaza van, hogy a Madagaszkárban szereplő Alex nevű oroszlán állati tulajdonságai valóságosabbak. De én úgy gondolom, hogy egy gyereknek az Oroszlánkirály oroszlánjai is elegendő „tanulnivalót” adnak, jóról és rosszról, felelősségről és hazugságról. A Madagaszkár már idősebb gyerekeknek való, sőt inkább a felnőttek és a tinédzserek a célközönsége, míg az Oroszlánkirálynak az óvodáskorosztály, akikkel szülei szíven megnézik a mesét, mert

kellőképpen színvonalas és vicces, ahhoz, hogy egy felnőttet is elszórakoztasson. S ezek az oroszlanokról szóló mesék oly nagyon közkedveltek lettek, hogy több részt is készítettek róluk, 1998-ban a Szimba büszkesége címmel, majd 2004-ben megjelent a harmadik rész is, Timon és Pumba „különkiadással”. A második rész 2000-ben DVD-filmek magyarországi sikerlistáján harmadik helyen állt, (N. 2000) Tehát ezek a filmek olyan minőségiek, hogy a színvonalukhoz más filmeket is hasonlítanak. (Varga, 2011)

A hetedik testvérnek is megjelent folytatása 1997-ben, a Vacak, az erdő hőse címmel, mely ugyan azzal a bűbájjal és kedvességgel varázsolja el nézőit, mint az első rész. Talán ez a rész cselekményesebb, izgalmasabb. A megértéséhez ugyan már egy kicsit nagyobbnak kell lenni, mint egy óvodásnak, bár talán egy nagycsoportos már megérti az árnyalatokat, hogy ki volt a gonosz, és ki a „kevésbé gonosz”.

4.2 A két rajzfilm gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálata

Először azt jegyezném le, hogy mindegyik kisgyerek, azt mondta, arra a kérésemre, hogy tetszett-e a mese, hogy igen. Ez nekem mindennél többet ért. Összesen kilenc gyerekkel néztem meg a meséket, öt volt nagycsoportos a többiek középsősök és kiscsoportosok voltak, közülük az egyik kisfiú ismerte az Oroszlánkirályt, és volt olyan, aki az Oroszlánkirály második részét látta, az első nem, a szülők azt mondták, hogy túl szomorú az első rész, a másodikban nem hal meg senki. A gyerekek közül hárman-négyen halványan emlékeztek a Vacakra, hogy látták már tévében. A mesékből inkább a nagycsoportosok tudtak tanulni. Azokra a kérdéseimre, amik az állatok táplálkozásáról, vagy lakhelyéről érdeklődött, vagy, hogy miért betegedett meg Vacak, inkább a nagyok tudtak felelni, volt, aki csak segítséggel, rávezetéssel. A segítő kérdések mentén, szépen válaszolgattak, okosan, és így a végén már mindenkinek érthetővé vált, hogy a kutya azért lett beteg, mert nem neki való eledelt evett. Benedek, erre egy nagyon aranyos ugyanakkor logikus választ adott: „Mérge galócától!”, mivel mérgező, ezért igaza is lehetett volna, de igazából a főhős nem evett a gombából, csak az egyik esés végén a szájába került, de a nyuszik figyelmeztetésére nem evett belőle. Az egyik iskolába készülő nagycsoportos meg kérdezte, hogy miért nem ette meg a nyuszikat a kutya, hiszen valóban jól tudta, hogy a kutya húst eszik.

Mindegyik gyerek kommentálta végig a filmeket, ezeket fel is jegyeztem. Sokan inkább kérdéseket tettek fel nekem, vagy az anyukáknak. Megfigyeltem, hogy egyrészt a kisebbek kérdeztek többet, és arra következtettem, hogy azok a gyerekek kérdezősködtek inkább, akiknek valószínűleg otthon is megválaszolják a feltett kérdéseit, amiket akár műsornézés közben is feltehet. A nagyobbak valószínűleg azért sem kérdeztek annyit, mert már több mindent megértettek a történetből, nem úgy, mint például, a kis Lia, aki megkérdezte, hogy: ”Miért dörög a vihar? – vagy, amikor, az oroszán lecsap egy egérre, megkérdezte – ”miért vette fel, miért csapta le?” – vagy, amikor üldözik a hiénák az oroszánokat, megkérdezte, ”miért futnak az oroszánkölykök?”

Liácska különben nagyon bele tudott feledkezni a rajzfilmnézésbe, az egyik film alatt, azt mondta: ”Úgy néztem a mesét, hogy közben el is felejtettem, hogy a te öledben ülök.” Ebből is látszik, hogy mennyire le tudja kötni a figyelmüket a film, főleg a kisebbeknek, mint ahogy a kis Móricét, aki tátott szájjal nézte a Vacakot. Márknál gyakran előfordult, ahogy Liánál is,

hogy mással foglalkozott, miközben a mesét nézte, bár Márk inkább a már ismert rajzfilm alatt játszott mással, míg Lia figyelme mindkét film alatt el-elkalandozott.

Lia többször meg kérdezte, hogy vége-e van már? Igen, erre a kérdésre ugyan nem számítottam, de ez is bizonyítja az általam már felfedezett tény, hogy a Vacak, fel van darabolva, kisebb történetekre. Így nincs a mesének egy egységes íve, ellentétben az Oroszlánkirállyal. Bár igaz, hogy a Vacakot több részletben adták le korábban a televízióban, és így a gyerekek nem érezték úgy, hogy félbe van hagyva, nem egész a történet.

Természetesen, arra a kérdésemre, hogy melyik szereplő tetszett a legjobban, legtöbbször a főszereplők, Vacak vagy Szimba volt a felelet, de sokaknak tetszett még, Tasli a vagány nyuszi kölyök és a héja meg Pufi a dagi nyuszi kölyök a Vacak című meséből, az Oroszlánkirályból sokan mondták még Pumbát és Timont, a két legviccesebb karaktert. Igen, ezekre az állatokra gondoltam én is, hogy ők fognak tetszeni nekik, gyerekként én is őket kedveltem jobban. Dóka Péter is úgy említi meg cikkében a varacskos disznót, mint feledhetetlen figurát: „ők azok, akik ontják a szállóigévé váló poénokat, és évek múlva már csak rájuk emlékszünk a történetből ... az Oroszlánkirályból pedig a varacskos disznóra”.(Dóka, P. 2004:61) Hát igen egyet értek vele, a mellékszereplők, akik gyakrabban viccesebbek a főhősnél jobban az ember szívéhez nőnek. A dolgozatom címe is a varacskos disznó és a szurikáta (Pumba és Timon) szájából való: Hakuna Matata!

Visszatérve az elemzésre, akikkel sikerült mindkét rajzfilmet megnéznetem, mindenki az Oroszlánkirályt mondta, hogy az jobban tetszett nekik. Mindkét film lekötötte a gyermekeket, minden esetben. Ez alapján arra következtetek, hogy ezek a mesék sose fognak kimenni a divatból, hiszen kedvességükkel és bűbájosságukkal mindig el tudják varázsolni a gyermekeket. Kellőképpen izgalmasak, igaz, a szülők mindegyike a két filmet összehasonlítva az Oroszlánkirályt találta cselekményileg izgalmasabbnak.

A grafikáját általában hasonlóra értékelték a szülők, míg a valóság-hűséget eléggé lehúzták mindkét rajzfilmnél, ellentétben az én álláspontommal. Igaz, hogy a nyuszik nem hasonlítanak egy igazi nyúlra, de legalább színükben és táplálkozási szokásaikban megegyeznek a valóságban tapasztaltakkal, ugyan úgy, mint az Oroszlánkirályban szereplő állatok esetében. Így a gyerekek a valós és természetes formájukban ismerkednek meg a világgal, ez esetben az állatok világával. A megkérdezett édesanyák is mindannyian azt válaszolták, arra a kérdésemre, hogy a gyerekek tanulnak-e a tévében látottakból, hogy igen, és mindannyian helyeslően válaszoltak arra is, hogy jól döntött-e, hogy megnéztette gyermekével ezeket a rajzfilmeket. Az egyik anyuka a következőket válaszolta, arra a kérdésre, hogy mit gondol, ez a két rajzfilm helyes értékeket mutat a gyermekeinek: „igen,

mert igényes, ezért szépérzékük fejlődik. Továbbá megtanulják belőle a segítségnyújtás fontosságát, a barátságot, felelősségtudatuk fejlődik, mert látják, hogy kell gondoskodni egy állatról (Vacak). Humor, összetartozás és jóság sugárzik a filmből, s így ezek a tulajdonságuk bennük is növekszenek” – ez az anyuka, óvópedagógus szintén, ezért az interjú során sok mindenben egyetértettünk, többek közt az általa elmondottakban is. Egy másik szülő a következőt mondta ugyanerre a kérdésemre: „Igen, fejleszti a képzelőerejét, segít megkülönböztetni a jót a rossztól. (Oroszlánkirály) – ez az anyuka kisgyerek kora óta nagyon szereti az Oroszlánkirályt, és fiával, Márkkal a film alatt többször együtt énekelték a rajzfilmdalokat.

Krisztina és Katalin, két fiatal édesanya szerint a tévé befolyásolja a viselkedésüket a gyerekeknek. Krisztina szerint szókinszfejlesztő és játékinspiráló hatásúak a mesék. Katalin úgy véli, hogy gyermekei érzelmeikre nem hatnak a műsorok, csak amíg azt nézik, utána nem. Közben együtt éreznek a szereplőkkel, sőt az egyik kislánya, akit már jobban lekötnek a tévében nézhető műsorok, többször elsírja magát, annyira megsajnál valakit, vagy annyira megijed, érzékeny lány. Az Oroszlánkirály után mikor megkérdeztem Katalin lányait, hogy megijedtek-e valamitől, például a gonosz oroszlántól, akkor azt mondta, hogy így nem, hogy ott voltunk vele, de ha egyedül nézte volna, biztos megijedt volna. A félősebb kislány, Panni, mivel nagycsoportos, megértette a meséből, hogy nem Szimba tehetett róla, hogy meghalt az édesapja, de Lia, aki még kicsi, ő vagy nem figyelt eléggé vagy nem értette ezt meg, mert igennel válaszolt erre a kérdésemre: Szerinted Szimba volt a hibás, hogy meghalt az apukája? A két fiú, Gergő és Benedek a két nagycsoportos mindketten helyesen válaszoltak erre a kérdésre. Mikor megkérdeztem azt a gyerekektől, hogy hol él az oroszlán, a kicsik vagy nem tudtak válaszolni vagy, utánozták az idősebb testvérüket, mikor azt mondták, hogy az erdőben. Gergő azonban már egész közel járt a megoldáshoz, ő sivatagot mondott és mikor az oroszlánok ételéről kérdeztem, nem azt mondta a többiekkel ellentétben, hogy húst, hanem megnevezte az állatot, zebra, gazella. Szomorúnak mondták a fiúk az Oroszlánkirályt, de volt benne vidám rész is, és a vége jó volt. Gergő testvére, Benedek a hiénáktól ijedt meg, Gergő meg Zordontól, bár a nevére nem emlékeztek, Benedek Zorrót mondott helyette. Benedek megkérdezte a mese alatt, hogy melyik a nőstény oroszlán, megválaszoltam neki a kérdést és onnantól már nem keverte őket össze. Ebből is azt látom, hogy tanulnak belőle a gyerekek, és azt a következtetést is ismét le lehet vonni, hogy együtt kell nézni a mesét a gyerekekkel, hogy a kérdéseire megkaphassa a helyes válaszokat. De a többi gyermek, akikkel néztem a meséket, mindegyik kérdezett valamit: „miért mászkál a csiga? Mit eszik a sas? Mikor lesz már király? Miért nőtt meg? Hogy is hívják a kutya nevét?” – Liácska nem tudta megjegyezni Vacak

nevét. Sanyó, aki már látta a Vacakot, és megijedt a veszélyről szóló daltól, most megkérdezte, hogy „nem lehetne-e tovább tekerni?”.

A középsős Móric, nagyon együtt érzett Vacakkal. Ezért, mikor Vacak rájött, hogy őt nem elvesztették, hanem kidobták, ő is elsírta magát szegényke. Itt közvetlen közelről megtapasztaltam, hogy a gyerekekre, milyen nagy hatást tud gyakorolni egy-egy jelenet egy rajzfilmből.

Arra a kérdésre, hogy mit esznek a nyuszik, mindegyik kisgyerek tudott válaszolni, még a legkisebbek is. Bár valószínűleg ezt, vagy az óvodában vagy már jóval korábban megtanulták már és az első válasz mindig így hangzott: „RÉPÁT!” Mikor rákérdeztem, hogy és még mit esznek a nyuszik, már többnyire csak a nagyobbak tudtak válaszolni, salátát, fűvet, zöldségeket mondtak. Viszont érdekes módon Márk, nem tudta a többi gyerekekkel ellentétben, hogy mit eszik a kutya. Nincs kutyájuk, és még csak kétszer-háromszor látott kutyát, de nem fél a kutyáktól.

A gyerekek szülei, akikkel interjút készítettem meglátásom szerint gondoskodó szülők. Figyelemmel kísérik, hogy mit néz a gyerek, sok rajzfilmcímet tudtak mondani, hogy miket szeretnek nézni; és természetesen mindegyik szülő azzal a mondattal kezdte, hogy: „most éppen...”, mert persze beszámoltak arról a jelenségről, hogy mindig más az aktuális kedvenc. Mondták az általam is jól ismert és szeretett meséket: Kis vakond, Kockásfülű nyúl, Pom-pom, Pingu, Kérem a következőt, Vízipók- csodapók; de mondták az újabb meséket: Madagaszkár pingvinjei, Lovasklub, Bibi Blocksberg (ezek közül is ismerek párat). Ezek mind rajzfilmsorozatok, amik sok adásban futnak a Mini-max rajzfilmsatornán, de szokták esti meseként is levetíteni esti órákban.

Miután megismerkedtem az öt család rajzfilmnézési szokásaival, csak egy furcsa szokással találkoztam, amiről már hallottam, hogy valakik csak így tudnak aludni, de én magam sosem tudnék. Az egyik kisfiú szobájában van tévé, de csak DVD-ket tud rajta nézni, adás nincs rajta. Esténként bekapcsolják neki a Madagaszkár pingvinjeit, és sorba egymás után mennek a részek. Az édesanyja azt mondta nekem, hogy mesél ő neki, és többet is egymás után, de így nem alszik el a gyerek, amíg ő, az édesanya benn van addig „csinálja a feszítvált”, de ha bekapcsolom neki a mesét, akkor elalszik. Ez a kisfiú különben szokott egyedül is tévét nézni, és számítógépes játékokkal is játszani, pedig csak 5 éves. Nem tudok ítélni, és nem is akarok a szülők felett, minden család más, máshogy szocializáltak és mások az elfogadott normák.

Végeredményképp levonhatom magamnak a konklúziót, a rajzfilmek, a Vacak és az Oroszlánkirály is megállja a helyét a mai mesék között is, sőt. A gyerekeknek meg kell

„tanítani”, hogy mi szép, mi harmonikus, és akkor azt fogják szépnek és kellemesnek tartani, amit mi tartunk annak, hiszen utánoznak bennünket. A kisgyereknek tetszik a kék elefánt is és a rózsaszín maci is, mert nagyon szereti az élénk színeket, és nem zavarja, hogy a mesében a piros elefántnak kék a füle. De ha lát tőlünk valami mást, a színek összerendezett harmóniáját, az öltözetünk egységességét, akkor arra fog törekedni, de arra vigyázni kell, hogy nem szabad becsmérelni, csúnyának mondani az általa összeállított gyöngysort, vagy az ezer színben pompázó rajzot. Ha egy kisgyerek mer színeket használni, rajzolásban, gyöngyfűzésben azt dicsérni kell és vezetni, segíteni a munkájában.

5. Összefoglalás

Pedagógusi pályámra készülve sok mindenben keresztülmentem. Ha úgy vesszük kicsi koromtól kezdve, amikortól az első gyerkőcre vigyáztam, jól éreztem magam velük. Szívesen futottam a labda után, ha messzire rúgta, és még meg is dicsértem érte, nem tűnt olyan nehéznek, hogy vigyáztam rájuk, persze gyerekként sok minden nem tűnik olyan nehéznek. De amikortól már tanulta róluk, milyen gyerekkori sajátosságaik vannak, milyen fejlődésen mennek végig és milyen sorrendben, megláttam, hogy mekkora a felelőssége minden pedagógusnak. Ezen az úton haladva elkészítettem ezt a kutató munkát is, és azt kell, hogy mondjam, örülök, hogy így döntöttem. Sokat tanultam és tapasztaltam a világról, míg ennek a dolgozatnak a végére jutottam. Munkám során sok szakirodalmat olvastam, óvónőkkel, pedagógusokkal, szülőkkel és gyerekekkel találkoztam kérdőív, interjú vagy személyes beszélgetés formájában.

A kérdőív elemzése során sok család szokásrendszerébe bepillantást nyertem, sok véleménnyel és gondolatokkal találkoztam. Összességében még, ha nem is reprezentatív képet kaptam, de a nagy „képhez” mely ezzel a témával foglalkozik, egy puzzledarabot hozzáraktam.

Az interjúm végeredményével teljesen meg vagyok elégedve, mert noha a gyermekek nem minden kérdésemre tudtak helyesen válaszolni, mégis tetszett nekik a mese, és véleményem szerint tanultak is belőle. Ezt is alátámasztja azaz élményem, hogy az egyik kisgyerek, akivel megnéztem a rajzfilmeket, újabb találkozásunkkor örömmel újságolta nekem, hogy azóta már még egyszer megnézte a Vacakot. Természetesen nagyon örültem neki, hiszen minél többször látja annál többet ért meg belőle. Ez a rajzfilm és az Oroszlánkirály gyermekkorom legkedvesebb meséi közé tartoztak, mindkét mese betétdalait tudtam kívülről, és nővéremmel együtt énekeltük a tévé előtt.

A felállított 5 hipotéziseim közül egy darab bizonyult helytállónak, három részben állta csak meg a helyét, és összesen egy hipotézisem dőlt meg. Elégedett vagyok ezekkel az arányokkal, csak egy dőlt meg a hipotéziseim közül.

Nagyon élveztem a kutatómunkát, tanulságosnak és hasznosnak tartottam, hogy ezzel a témával foglalkoztam. A média és a technika egész életünkben körülvesz bennünket, sokszor bele sem gondolunk, természetesnek tartjuk már a digitális reklámtáblákat, az internetes oldalakon felvillanó reklámaplakokat, képeket, a tévé reklámjairól nem is szólva. A technika

folyamatosan fejlődik, ami már az erkölcsi és természeti határokat feszegeti. Miközben ezzel a témával foglalkoztam, sok egyéb más kérdés is felötlött bennem. Elsősorban a jövővel kapcsolatban, hogy hova fog vezetni ez a hatalmas iramú fejlődés, tényleg ennyire szükségünk van a technika segítségére, vagy csak a saját kényelmünk kedvéért lustaságból találunk fel az életet „megkönnyítő” eszközöket. Ilyen kérdésekkel számtalan könyv, film, sőt már rajzfilm is foglalkozott. Az egyik ilyen rajzfilm a Wall-e, című animációs rajzfilm, amit nagyon aranyosnak és mindenképpen elgondolkodtató mesének tartok. A mese feltevése, hogy a Földünket lakhatatlanná tesszük a túlzott fogyasztás által kitermelődő szeméttel, és ezért a világűrben utazunk évszázadokon át. A repülő fotelekben ülő emberek csontváza visszafejlődött, felkelni sem tudnak már a fotelekből, és egész életüket az eléjük vetített információs hálón élik le, virtuális randi, virtuális sportolás, és virtuális beszélgetések világában, ahol az egymás mellett ülő emberek is képernyőn beszélgetnek, ahelyett, hogy csak odafordulnának egymáshoz. Abban bízom, hogy az emberiség nem fog eljutni idáig, de mindenképpen elgondolkodtató feltevések ezek. Érdeemesnek tartanám ebben a témában is kutatni még a jövőben. Mindazonáltal összefoglalva az eddig leírtakat, a kérdőív kimutatta, hogy ha nem is olyan rossz a helyzet, mint ahogy gondoltam, sajnos sok esetben mégis észrevehető a gyermekek helytelen tévézési szokásai. A gyerekek által legtöbbet nézett rajzfilmsatornák nem épp a legjobb hatást gyakorolják rájuk. Aggasztónak tartom, hogy a gyerekek majdnem ugyanannyi arányban néznek televíziót gyermektársaik társaságában, mint felnőttel, mert a gyerek a gyereknek nem feltétlenül tudja megmagyarázni a tévében látottakat, míg a felnőttnek ez nagyon fontos feladata lenne véleményem szerint. Továbbá azt sem tartom túl jó eredménynek, hogy a szülők nagy része nincs tisztába azzal, hogy a gyermekek lelki életére mekkora hatást képes gyakorolni a televízió, úgy gondolom, ebből a tudatlanságból fakadóan nem tartják elég fontosnak a helyes tévézési szokások kialakítását már gyermekkorban. Bár az elég dicséretes és megnyugtató, hogy minden szülő tisztában van azzal, hogy az olvasott, mondott mese mennyire fontos a gyermek életében, mégis úgy vélem, hogy sok szülő hiába van tisztában ezzel a ténnyel, mégsem tesz meg mindent, annak érdekében, hogy gyermeke lehetőleg mindennap halljon tőle legalább esti mesét. A saját készülékek kevés száma is megnyugtató, remélhetőleg ez a szám nem fog nőni, és így az egyedül tévéző gyermekek száma sem.

Bibliográfia

- Bernáth László (2007): Szögletes szemek. Gyerek, film, televízió. 2007/17. 12. szám. 95-99.
- Boldizsár Ildikó (2004): Mesepoétika. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Buckingham, David (2002): A gyermekkor halála után: felnőni az elektronikus média világában. Helikon Kiadó, Budapest.
- Csala Károly (1994): Filmlexikon. Totem Kiadó, Budapest.
- Csillag Márton (2005): Rajzold újra, gép! A bádog ember színre lép. Filmvilág folyóirat 2005/48.1. szám 8-11.
- Geqesi Kiss Pál (1968): Pszichológiai tanulmányok. In: Cs. Schüller, Gabriella Dévia Margit és Kádár Júlia (szerk.) A televízió hatása a gyermekekre. Akadémia Kiadó, Budapest. 257-271.
- Dombi Alice és Soós Katalin (2010): Fejezetek a kisgyermeknevelés köréből. In: Molnár Péter (szerk.): A média hatása a kisgyermek fejlődésére APC Stúdió Kiadó, Gyula. 133-142.
- Dóka Péter (2004): Shrek 2. Filmvilág folyóirat 2004/47. 7. szám 61.
- Félja Sándor (1979): Walt Disney. Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum Kiadó, Budapest.
- Szávai Ilona (1999): Fordulópont. In: Pintér Borbála (szerk.): „Átrajzolt” világ. Pont Kiadó, Budapest. 29-39.
- Frydman, Marcel (2004): Televízió és agresszió. Pont Kiadó, Budapest.
- Gabos Erika (2012): A média hatása a gyermekekre és a fiatalokra VI. In: Schiroky Vilmos (szerk.): Vegyük kézbe gyermekeink digitális életének irányítását! Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, Budapest. 277-279.
- Hárdi István (2010): Az agresszió világa In: Vetró Ágnes (szerk.): Agresszió a képernyőn, a képernyő agresszivitása. Medicina Kiadó, Budapest. 401-428.
- Horvát János (2000): Televíziós ismeretek. Médin Hungaria Kiadó, Budapest.
- Kiss Judit (2004): A televízió hatása a kisiskolás gyerekekre. Új pedagógiai szemle. 2004/54. 9. szám 35-59.
- Kósa Éva és Vajda Zsuzsanna (1998): Szemben a képernyővel. Eötvös József Kiadó, Budapest.

- Koncz István és Nagy Andor József (2002): A média pedagógiai és pszichológiai problémái. Fitt Image Kiadó, Budapest.
- Nagy Andor (1993): Médiapedagógia: televízió a családban és az iskolában. Seneca Kiadó, Pécs.
- N. Kollár Katalin és Szabó Éva (2004): Pszichológia pedagógusoknak. In: Kósa Éva (szerk.): A média szocializációs hatásai. Osiris Kiadó, Budapest. 572-589.
- N. N.: DVD-filmek magyarországi sikerlistája. Filmvilág folyóirat 2000/ 2. szám. 46
- Orosz István (2012): Az a fejezet, amelyben elmegy a villamos [on-line]. [www.magyar.film.hu](http://magyar.film.hu/filmhu/hir/elhunyt-hernadi-tibor-hir-gyasz-hernadi-tibor.html) [http://magyar.film.hu/filmhu/hir/elhunyt-hernadi-tibor-hir-gyasz-hernadi-tibor.html] 2012.10.10.
- Pukánszky Béla (2001): A gyermekkor története. Műszaki Kiadó, Budapest.
- Ranschburg Jenő (2006): Áldás vagy átok?: gyerekek a képernyő előtt. Saxum Kiadó, Budapest.
- Schickel Richard (1972): Walt Disney története. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Strommer Nóra (2005): Madagaszkár. Filmvilág folyóirat 2005/48. 7. szám. 59-60.
- Szávai Ilona (2010): Tévé előtt- védtelenül? Tanulmányok a média hatásáról. Pont Kiadó, Budapest.
- Tamás Amaryllis (1994): Az Oroszlánkirály. Allers, R.-Minkoff, R.: The Lion King (1994). Filmvilág, 1994./37. 12. szám. 58-59.
- Varga Zoltán (2011): Egy troll New Yorkban. Filmvilág folyóirat 2011/54.8. szám. 60-60.
- Vidovszky György (1996): A hetedik testvér - Koltai Jenő-Hernádi Tibor: The Seventh Brother (1995). Filmvilág, 1996/39. 4. szám. 61.
- Vladimir Jakovlevics Propp (1995): A mese morfológiája. Osiris-Századvég Kiadó, Budapest.
- Winn, Marie (1990): Gyerekek gyermekkor nélkül. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Werner, Anita (1998): A tévé-kor gyermeke. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Képek jegyzéke

1. kép: <http://www.csaladivilag.hu/resources/images/41/fckeditor/csaladi-tevezes.jpg>
2. kép :http://images.imgsrv.anyuci.hu/articles_images/001293/originals/1737283374.jpg
3. kép: <http://hulyeseg.tulelo.hu/wp-content/uploads/2010/06/t%C3%A9ny.jpeg>
4. kép: <http://erdely.ma/ujkepek/2011/07/nagy/9182633.jpg>
5. kép: <http://www.csaladivilag.hu/upload/41/article/9970/montage.jpg>
6. kép: <http://www.weboid.hu/pictures/inarticle/inarticle-b-emt9ufc6s6.jpg>
7. kép: <http://www.celfcentered.com/images/Waltdisney4.jpg>
8. kép: <http://walt-disney.gportal.hu/gindex.php?pg=24384483>
9. kép:<http://queenofsarcasm.tripod.com/stampede.html>
10. kép:<http://www.collegefashion.net/inspiration/fashion-inspiration-walt-disneys-the-lion-king/>
11. kép:<http://zene-foruma.com/category/filmzene-movie-music/rajzfilm-zenek/oroszlankiraly-the-lion-king>
12. kép: http://24.media.tumblr.com/tumblr_lqnboi6q621qa4w2fo1_500.png
13. kép: http://noob.hu/2011/03/13/vacak_1-1.jpg
14. kép: <http://www.flickriver.com/photos/tags/vacak/interesting/>

Mellékletek

1. Interjúkérdéseim

1.a) Véleménye szerint a gyermekek tanulnak-e abból, amit a TV-ben látnak?

b) Befolyásolja-e érzelmi állapotukat, tudásukat, viselkedésüket? Miért?

2. Szokott az ön gyermeke olyat játszani, hogy ő az a bizonyos szereplő, vagy mesefigura egy adott filmből, rajzfilmből? Ha igen, soroljon fel legalább egy ilyen szerepet, és ha tudja a műsor címét is amiből való!

3. Van gyermekének kedvenc rajzfilmje, rajzfilmsorozata? Ha van, mi a címe? (lehet több is)

4. Kérem, értékelje a filmet 1-5-ig terjedő skálán a következők szerint a filmeket :

Oroszlánkirály

- szép grafika 1 2 3 4 5
- követhető történet 1 2 3 4 5
- valóság-hű 1 2 3 4 5
- izgalmas 1 2 3 4 5
- humoros 1 2 3 4 5

Vacak, a hetedik testvér

- szép grafika 1 2 3 4 5
- követhető történet 1 2 3 4 5
- valóság-hű 1 2 3 4 5
- izgalmas 1 2 3 4 5
- humoros 1 2 3 4 5

5. Hogy látja, jól döntött, hogy megnézte és megnézte gyermekével ezeket a rajzfilmeket?

6. Önnek melyik rajzfilm tetszett jobban?

7.a) Figyelemmel kíséri, hogy gyermeke milyen TV műsorokat néz?

b) Ha igen, gyermeke a látott rajzfilmekhez hasonló minőségű műsorokat nézni, vagy nem?

8. Mit gondol, ez a két rajzfilm helyes értékeket mutat a gyermekeknek? Válaszát kérem indokolja!

9. Mit gondol ezek a mesék gyerek filmek vagy családi filmek? (típusát kérem, a vonalra írja)

2.Kérdőív

Tisztelt Szülők!

Kérdőívem segítségével bővebb információ szeretnék nyerni az óvodáskorú gyerekeket nevelő családok televíziózási és rajzfilmnézési szokásairól, ebben kérem az Önök segítségét. A válaszokat és a kérdőívem eredményét TDK (Tudományos Diákköri Konferencia) dolgozatomba szeretném felhasználni.

Közreműködésüket, válaszaikat előre is nagyon köszönöm!

Stipkovits Borbála (III. éves óvodapedagógus hallgató)

Mi a szülők legmagasabb végzettsége? (húzza alá a helyes választ)

8 általánosközépfőiskola, egyetem

Hány óvodáskor gyermek van a családban? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

Ha több gyerek van, milyen a nemi megoszlásuk? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

Egyedül neveli-e gyermekét (gyermekét)? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

1.Heti átlagban hány órát tölt az Ön gyermeke(i) televíziózással és számítógép használatával? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

2.Az Ön családjukban a televízió nézés mennyire befolyásolja egyéb családi programok szervezését? (húzza alá a helyes választ)

1.egyáltalán nem2. kismértékben3. nagymértékben

3.**Hetente** hány órát tölt az ön gyermeke rajzfilmnézéssel? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1.1-2 óra3. 6-8 óra

2.4-5 óra4. 10 óránál több

4.Milyen technikai eszköz segítségével nézi a gyermeke a rajzfilmeket?

(karikázza be a helyes válasz sorszámát, a válaszok közül többet is megjelölhet)

1.televízió 3. DVD- lejátszó

2.Video lejátszó 4. Számítógép (laptop)

5.Gyermekei a közös családi tévén, számítógépen nézik a rajzfilmeket vagy saját szobájukban saját technikai eszközön? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

6.Moziban is néznek-e gyermekei rajzfilmeket? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

7. Gyereke(i) egyedül vagy társaságban néznek rajzfilmeket? (karikázza be a helyes válasz sorszámát, a leggyakoribbat karikázza be)

1. egyedül néz 2. más gyerekkel (testvér, barát) 3. felnőtt társasággal

8. Ha a gyermeke felnőtt társaságban nézi filmet, a felnőttek (szülők, rokonok) megszokták-e beszélni a gyerekkel a látottakat? (húzza alá a helyes választ)

1. nem 2. néha 3. gyakran 4. igen, minden alkalommal

9. A gyermekek vagy a szülők tartják fontosnak a filmnézést követő megbeszélést? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1. gyerekek 2. szülők 3. mindkettő

10. Gyermeke(i) édesapjával vagy az édesanyjával néz gyakrabban rajzfilmeket? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1. inkább édesapjával 2. inkább édesanyjával 3. azonos gyakorisággal

11. Milyen jellegű rajzfilmeket néznek a gyermekei a legszívesebben? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1. magyar gyártású (pl.: magyar népmesék, Pom-pon)

2. egész estét betöltő (Disney alkotások)

3. rajzfilmszatórának sorozatai (Mini-max, Cartoon Network, stb)

4. egyéb.....

12. Ön milyen jellegű meséket nézetne a gyermekével a legszívesebben? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1. magyar gyártású (pl.: magyar népmesék, Pom-pon)

2. egész estét betöltő (Disney alkotások)

3. rajzfilmszatórának sorozatai (Mini-max, Cartoon Network, stb)

4. egyéb.....

13. Fontosnak tartja-e, hogy a rajzfilmek mellett Ön is meséljen (mondjon, olvasson) mesét a gyermekének? (válaszát írja a kipontozott vonalra)

.....

14. Véleménye szerint milyen mértékben hatnak a rajzfilmek a gyermekei lelki életére? (karikázza be a helyes válasz sorszámát)

1. egyáltalán nem 2. kismértékben 3. nagymértékben

15. Mit gondol Ön, mely típusú rajzfilmek befolyásolják pozitívan, és mely típusú rajzfilmek negatívan az ön gyermekének személyiségfejlődését? (soroljon fel példákat)

pozitívan befolyásoló rajzfilmek:

.....
.....

negatív befolyásoló rajzfilmek:

.....
.....

16. Gyermekei játékaiban megjelennek-e a rajzfilmek hatásai (szerepek, helyszínek)? Ha igen soroljon fel ilyen rajzfilmeket! (karikázza be a helyes választ)

1. **nem**

2. **igen:** .....

17. Mit gondolnak arról, hogy rajzfilmekben látható erőszakos jelenetek fokozzák-e a gyerekek agresszivitását? (húzza alá a helyes választ)

1. **egyáltalán nem** 2. **kis mértékben** 3. **nagymértékben**

Köszönöm válaszait!